

Viite

EU-ministerineuvostopaketti TSTK 12.-13.6.2023

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvoston kokous 12.-13.6.2023 Luxemburgissa

Työllisyys- ja sosiaalipolitiikka-asiat

Työllisyys- ja sosiaalipolitiikkaneuvoston kokouksessa 12.6.2023 Suomea edustaa työministeri Tuula Haatainen. Neuvoston kokouksessa pyritään neuvoston yleisnäkemykseen alustatyötä koskevasta direktiiviehdotuksesta, jolla pyritään parantamaan alustatyöntekijöiden työehtoja ja työoloja. Suomi voi hyväksyä yleisnäkemyksen.

Neuvostossa on tarkoitus hyväksyä yleisnäkemyksessä direktiiveistä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevista normeista. Suomi tukee yleisnäkemyksen hyväksymistä. Neuvostossa käydään periaatekeskustelu yhdenvertaisuusdirektiiviehdotuksesta, joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamista ehkäisemällä työelämän ulkopuolisilla aloilla sellaista syrjintää, joka perustuu uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Asiasta saadaan myös edistymisraportti.

Neuvostolta haetaan hyväksyntää yleisnäkemykseksi direktiivistä, jolla muutetaan kahta direktiiviä, jotka määrittelevät lyijyn ja sen epäorgaanisten yhdisteiden ja di-isosyanaattien raja-arvoja. Direktiiviehdotuksessa esitetään lyijyn raja-arvojen tiukentamista ja raja-arvon asettamista di-isosyanaateille. Suomi tukee yleisnäkemyksen hyväksymistä. Lisäksi neuvostossa hyväksytään suositus työmarkkinavuoropuhelun edistämisestä kansallisella tasolla. Suomi voi hyväksyä suosituksen.

Neuvostossa käsitellään eurooppalaista ohjausjaksoa, jota koskevan kevätpaketin komissio julkaisi toukokuussa. Neuvosto keskustelee kevätpaketin sisällöstä ja hyväksyy vuoden 2023 maakohtaiset suositukset. Neuvosto hyväksyy myös työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean näkemykset maakohtaisten suositusten 2023 arvioinnista sekä vuoden 2022 suositusten toimeenpanosta. Kevätpaketista keskustelun yhteydessä ministerit keskustelevat myös sosiaalisen lähentymisen kehikosta (SCF), johon liittyvän pilotoinnin loppuraportti on toimitettu neuvostolle.

Neuvostossa hyväksytään päätelmät sukupuolten tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamisesta politiikoissa, ohjelmissa ja talousarvioissa. Suomi kannattaa päätelmien hyväksymistä.

Lounaalla ministerit keskustelevat aiheesta mielenterveys työpaikalla ja siihen liittyvistä haasteista. Keskustelun taustalla on komission mielenterveysaloite sekä toukokuussa järjestetty työsuojelu- ja terveyshuippukokous. Suomi on vaikuttanut aktiivisesti asiassa.

Terveysasiat

Terveysneuvoston kokouksessa 13.6. Suomea edustaa perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru. Terveysneuvoston on tarkoitus hyväksyä neuvoston suositus EU:n toimien tehostamisesta mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi Yhteinen terveys -lähestymistavan mukaisesti. Suomi voi hyväksyä suosituksen.

Neuvoston on tarkoitus hyväksyä yleisnäkemyksessä Euroopan lääkevirastolle suoritettavista maksuista ja palkkioista. Suomi tukee puheenjohtajan kompromissiesityksen hyväksymistä yleisnäkemykseksi. Neuvosto käsittelee edistymisraportit Eurooppalaista terveystietoaluetta koskevasta asetuksesta

(European Health Data Space, EHDS) sekä ihmisille tarkoitettujen ihmisperäisten aineiden laatu- ja turvallisuusvaatimuksia koskevasta asetuksesta. Suomi ottaa edistymisraportit tiedoksi.

Terveysneuvosto käy keskustelun lääke-ekosysteemin vahvistamisesta eurooppalaisen kilpailukyvyn ja oikeudenmukaisen lääkkeiden saatavuuden parantamiseksi. Suomi pitää tärkeänä innovatiivisten ja kohtuuhintaisten lääkkeiden saatavuutta, EU:n alueen tuotantokapasiteetin vahvistamista sekä tutkimuksen ja innovaation edistämistä. Tämä tukee myös unionin ja jäsenmaiden kriisinsietokyvyn vahvistamista. Terveysministerit keskustelevat lounaalla yksinäisyydestä.

Asialista:
MEETING ON MONDAY 12 JUNE 2023 (9:30)

EMPLOYMENT, SOCIAL POLICY

Directive on improving working conditions in platform work
General approach

Directive on standards for equality bodies (Article 19)
General approach

Directive on standards for equality bodies (Article 157)
General approach

Directive on equal treatment (Article 19)
 Policy debate
Progress report

Directive amending Directives 98/24/EC and 2004/37/EC as regards the limit values for lead and its inorganic compounds and diisocyanates
General approach

Non-legislative activities

European Semester 2023
Policy debate

Presentation by the respective chairs of the Employment Committee and the Social Protection Committee of the key messages on the Social Convergence Framework

- a) Contribution on employment and social policies aspects of the country-specific recommendations: Recommendations on the 2023 national reform programmes to each Member State
Approval
- b) Assessment of the country-specific recommendations for 2023 and implementation of the country-specific recommendations for 2022: Opinion of the Employment Committee and the Social Protection Committee
Endorsement

Council Recommendation on strengthening social dialogue in the European Union
 (Legal basis proposed by the Commission: Article 292 in conjunction with Article 153 (1) (f) TFEU)
Adoption

Conclusions on mainstreaming a gender equality perspective in policies, programmes, and budgets
Approval

Any other business

- a) Current legislative proposals (Public deliberation in accordance with Article 16(8) of the Treaty on European Union)
 - i) Directive on the protection of workers from the risks related to exposure to asbestos at work
 - ii) Revision of the Regulations on the coordination of social security systems (883/04 and 987/09)
Information from the Presidency
- b) Presidency conferences
Information from the Presidency

- c) Work programme of the incoming Presidency
Information from the Spanish delegation

MEETING ON TUESDAY 13 JUNE 2023 (10:00)

HEALTH

Non-legislative activities

Council Recommendation on stepping up EU actions to combat antimicrobial resistance in a One Health Approach
(Legal basis proposed by the Commission: Article 168(6) TFEU)
Adoption

Legislative deliberations

Regulation on fees and charges payable to EMA
General approach

Regulation on the European Health Data Space
Progress report

Regulation on standards of quality and safety for substances of human origin intended for human application
Progress report

Non-legislative activities

Strengthening the pharmaceutical ecosystem in support of competitiveness and equitable access to medicines
Exchange of views

Any other business

- a) Negotiations for an international agreement on pandemic prevention, preparedness and response, as well as complementary amendments to the International Health Regulations (2005)

Information from the Presidency and the Commission

- b) Mental health
Information from the Commission

- c) Presidency conferences
Information from the Presidency

- d) Work programme of the incoming Presidency
Information from the Spanish delegation

Direktiivi työolojen parantamisesta alustatyössä

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.6.2023

Eduskuntatunnus

U 6/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtajavaltion tavoitteena on neuvoston yleisnäkemyksen hyväksyminen TSTK-neuvostossa 12.6.2023.

Komissio antoi 9.12.2021 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä (COM(2021) 762 final). Ehdotusta on käsitelty Ranskan, Tšekin ja Ruotsin puheenjohtajuuskausilla. Tšekki pyrki yleisnäkemyksen saavuttamiseen 8.12.2022 neuvostossa, mutta se ei saanut riittävää kannatusta ehdotukselleen. Ruotsi on jatkanut asian käsittelyä.

Puheenjohtajavaltion luonnosta yleisnäkemykseksi (ml. kompromissiehdotus) käsiteltiin Coreper I -kokouksessa 31.5.2023. Kokouksessa ei päästy ratkaisuun kompromissiehdotuksen hyväksymisestä ja sen toimittamisesta TSTK-neuvostoon yleisnäkemyksen hyväksymistä varten. Kompromissiehdotusta käsitellään vielä ennen neuvoston kokousta 7.6.2023 pidettävässä Coreper I:n kokouksessa. Tällä hetkellä on epäselvää, onko kompromissiehdotuksesta saavutettavissa määräenemmistö.

Suomen kanta

Suomen kanta asiaan on määritelty U-kirjelmässä U 6/2022 vp ja U-jatkokirjelmässä UJ 32/2022 vp.

Puheenjohtajavaltion kompromissiehdotus vastaa monelta osin Suomen keskeisiä neuvottelutavoitteita. Suomi pitää kompromissiehdotusta tasapainoisena kokonaisuutena.

Suomi voi hyväksyä puheenjohtajavaltion kompromissiehdotuksen.

Pääasiallinen sisältö

Puheenjohtajavaltion kompromissiehdotus (2.6.2023):

Puheenjohtajavaltio on ottanut kompromissiehdotuksen pohjaksi 8.12.2022 TSTK-neuvostossa käsitellyn kompromissiehdotuksen, ja yleisnäkemyksen liitteenä oleva kompromissiehdotus on pääosiltaan saman sisältöinen.

Puheenjohtajavaltion muutosehdotukset koskevat lähinnä direktiiviehdotuksen II lukua, jota koskien jäsenvaltioilla on ollut suurimpia näkemyseroja.

Puheenjohtajavaltio on pyrkinyt selkeyttämään direktiiviehdotusta täsmentämällä erityisesti II luvun säännöksiä, jotka koskevat ammattiaseman määrittämistä, työsuhdeolettamaa ja liikkumavaraa säättää viranomaisten mahdollisuudesta poiketa työsuhdeolettaman soveltamisesta. Lisäksi puheenjohtaja on pyrkinyt selkeyttämään direktiivin johdanto-osaa erityisesti edellä mainittujen kysymysten osalta. Puheenjohtajavaltio ei ehdota direktiiviin merkittäviä sisällöllisiä muutoksia.

Ammattiaseman määrittäminen

Kompromissiehdotuksen 3 artiklassa edellytetään asianmukaisia menettelyitä ammattiaseman määrittämiseksi ja jäsenvaltioissa voimassa olevassa lainsäädännössä, työehtosopimuksissa tai käytännöissä, unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö huomioon ottaen, määritellyn työsuhteen olemassaolon vahvistamiseksi. Puheenjohtajavaltio ehdottaa 3 artiklaa täsmennettäväksi siten, että jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että alustatyöntekijöillä on oikeudet, jotka liittyvät kyseessä olevaan työsuhteeseen. Puheenjohtajavaltio on pyrkinyt ehdotuksellaan selkeyttämään artiklaa ottaen huomioon, että ammattiaseman uudelleenluokittelun vaikutukset vaihtelevat jäsenvaltioissa ja jäsenvaltioilla on erilaisia järjestelmiä uudelleenluokittelun toteuttamiseksi. Lisäksi työntekijän määritelmä voi vaihdella jäsenvaltioiden sisällä.

Työsuhdeolettama

Direktiiviehdotuksen keskeiset työsuhdeolettamaa koskevat säännökset ovat 4 artiklassa. Olettaman kriteereitä on yhteensä seitsemän, joista vähintään kolmen tulisi täytyä olettaman soveltumiseksi. Puheenjohtajavaltion näkemyksen mukaan olettaman kriteerit ja olettaman soveltamiseksi tarvittavien kriteerien vähimmäismäärä ovat tasapainossa suhteessa jäsenvaltioiden erilaisiin näkemyksiin, eikä puheenjohtaja ehdota niihin muutoksia. Puheenjohtajavaltio ehdottaa 4 artiklaan muita selkeyttäviä muutoksia.

Artiklan mukaan, jolleivät jäsenvaltiot säädä suotuisampia säännöksiä 20 artiklan nojalla, työtä välittävän digitaalisen alustan ja sen kautta alustatyötä tekevän henkilön välisen suhteen on oikeudellisesti oletettava olevan työsuhde, kun työtä välittävä digitaalinen alusta kontrolloi työntekoa tai käyttää siihen määräysvaltaa. Kontrollin tai määräysvallan käytöllä tarkoitetaan artiklassa sitä, että, joko työtä välittävän digitaalisen alustan soveltamien ehtojen kautta tai sen käytännön toiminnan kautta, täytyy vähintään kolme artiklassa luetellusta seitsemästä kriteeristä.

Puheenjohtajavaltio ehdottaa artiklan alkuun ensinnäkin viittausta jäsenvaltioiden suotuisampiin säännöksiin sen selventämiseksi, ettei olettaman soveltaminen voi johtaa alustatyöntekijöiden suojan heikentymiseen. Jotkin jäsenvaltiot, joilla on jo alustatyötä

tekevien henkilöiden kannalta suotuisampi mekanismi työntekosuhteen luokitteluksi, ovat vaatineet lisätakeita sen osalta, ettei direktiivillä puututa näihin mekanismeihin. Tässä tarkoituksessa puheenjohtajavaltio ehdottaa myös suojan tason säilyttämistä ja suotuisampia säännöksiä koskevaa 20 artiklaa täsmennettäväksi siten, että siinä todetaan erikseen jäsenvaltioissa jo olevat menettelyt ja säännöt, jotka koskevat työntekosuhteen uudelleenluokittelua.

Toiseksi puheenjohtajavaltio on pyrkinyt selkeyttämään 4 artiklan alkuosaa täsmentämällä sitä ja tuomalla esiin, mitä asioita on otettava huomioon arvioitaessa oletettaman kriteerien täyttymistä. Tarkoituksena on selventää, että oletettaman kriteerin laukaisee joko työtä välittävän digitaalisen alustan ehdot tai sen toiminta käytännössä. Uuden 2 artiklaan ehdotettavan määritelmän mukaan tällaiset ehdot ovat työtä välittävän digitaalinen alustan yksipuolisesti määrittelemiä. Direktiivin johdannossa täsmennetään, että kriteerien ei katsota täyttyvän pelkästään sen johdosta, että työtä välittävä digitaalinen alusta noudattaa sellaisia vaatimuksia, jotka johtuvat lainsäädännöstä tai kollektiivisopimuksista, jotka soveltuvat aitoihin yksinyrittäjiin.

Lisäksi puheenjohtajavaltio ehdottaa artiklaan lisättäväksi selventävän 1a kohdan, jonka mukaan 4 ja 4 a artikloilla ei ole vaikutusta tuomioistuinten ja kansallisten viranomaisten harkintavaltaan työsuhteen olemassaolon toteamisessa riippumatta täytettyjen kriteerien määrästä.

Työsuhdeoletettaman soveltaminen

Kompromissiehdotuksen 4a artiklan 1 kohdan mukaan kansallista lainsäädäntöä tai käytäntöä noudattaen oikeudellista oletettamaa sovelletaan kaikissa kyseeseen tulevissa hallinnollisissa tai oikeudellisissa menettelyissä, joissa on kysymys alustatyötä tekevän henkilön ammattiaseman oikeanlaisesta määrittämisestä. Olettama ei soveltuisi verotuksessa eikä rikos- tai sosiaaliturvaprosesseissa. Puheenjohtajavaltio ei ehdota muutoksia näihin säännöksiin.

Puheenjohtajavaltio on muotoillut 4 a artiklan 2 kohdan uudelleen selventääkseen sitä, että jäsenvaltioilla on mahdollisuus, ei velvollisuutta, antaa toimivaltaisille kansallisille viranomaisille harkintavalta olla soveltamatta oletettamaa viranomaisaloitteisissa prosesseissa, kun on ilmeistä, että kyseessä ei ole alustatyöntekijä.

Muut muutosehdotukset

Puheenjohtajavaltio ehdottaa 18 artiklaa täsmennettäväksi siten, että se koskisi suojaa myös muun alustatyötä koskevan sopimuksen kuin työsopimuksen päättämiseltä. Lisäksi puheenjohtajavaltio ehdottaa alustatyötä välittävien tahojen huomioimista 22 artiklan mukaisessa komission arvioinnissa. Komission olisi kiinnitettävä direktiivin täytäntöönpanoa koskevassa arvioinnissaan erityistä huomiota alustatyötä välittävien tahojen vaikutukseen direktiivin täytäntöönpanoon kokonaisuudessaan. Niin sanottuja välittäjiä ei ollut huomioitu komission ehdotuksessa.

Kompromissiehdotuksen muu sisältö

Kompromissiehdotus vastaa muilta osin pääasiassa U-jatkokirjelmässä UJ 32/2022 vp kuvattua. Puheenjohtajavaltio katsoo, että direktiiviehdotuksen luvuista I, III, IV, V ja VI on suurelta osin saavutettu yhteisymmärrys.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Komission direktiiviehdotus perustuu SEUT 153 artiklan 1 kohdan b alakohtaan ja 16 artiklan 2 kohtaan.

SEUT 153 artiklan 1 kohdan b alakohdassa annetaan unionille valtuudet tukea ja täydentää jäsenvaltioiden toimintaa työehtojen parantamiseksi. Tällä alalla Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat SEUT-sopimuksen 153 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla antaa tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen direktiivejä vähimmäisvaatimuksista, jotka pannaan täytäntöön asteittain, ottaen huomioon kunkin jäsenvaltion edellytykset ja kussakin jäsenvaltiossa voimassa oleva tekninen sääntely. Näissä direktiiveissä on vältettävä säätämästä sellaisia hallinnollisia, taloudellisia tai oikeudellisia rasitteita, jotka vaikeuttaisivat pienten ja keski suurten yritysten perustamista taikka niiden kehittämistä.

SEUT 16 artiklan 2 kohdassa annetaan Euroopan parlamentille ja neuvostolle valtuudet tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen antaa säännöt, jotka koskevat luonnollisten henkilöiden suojaa henkilötietojen käsittelyssä.

Päätöksenteko neuvostossa tapahtuu määräenemmistöllä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentin täysistunto on vahvistanut työllisyys- ja sosiaaliasioiden valiokunnan (EMPL) 12.12.2022 tekemän päätöksen ottaa trilogineuvottelujen pohjaksi Elisabetta Gualminin raportti.

Kansallinen valmistelu

Valtioneuvoston U-kirjelmä U 6/2022 vp käsiteltiin EU-ministerivaliokunnassa 27.1.2022. Lisäksi U-kirjelmää käsiteltiin EU-asioiden komitean alaisessa työoikeusjaostossa (jaosto 28). Jaostoa on kuultu asiasta säännöllisesti käsittelyn edetessä neuvostossa. Komission direktiiviehdotuksesta on kuultu myös työsuojelu- ja työllisyysjaostoja (jaostot 26 ja 29).

U-jatkokirjelmä UJ 32/2022 vp käsiteltiin EU-ministerivaliokunnassa 18.11.2022 ja työoikeusjaostossa 11.11.2022.

EU-ministerivaliokunta kirjallinen menettely 9.6.2023.

Eduskuntakäsittely

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausunnot TyVL 1/2022 vp ja TyVL 16/2022 vp.

Suuri valiokunta SuVEK 51/2022 vp: Valiokunta yhtyy erikoisvaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Suuri valiokunta SuVEK 154/2022 vp: Valiokunta yhtyy erikoisvaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Suuri valiokunta 9.6.2023.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Suomessa ei tällä hetkellä ole alustatyötä koskevaa erityissääntelyä. Direktiivin mahdollisesta hyväksymisestä aiheutuu tarve säätää uusia alustatyötä koskevia kansallisia säännöksiä.

Direktiivin 1 artiklassa säädetty soveltamisala ja 2 artiklaan sisältyvän työtä välittävän digitaalisen alustan määritelmä huomioon ottaen Suomessa olisi vähimmäistasona laadittava kansallista sääntelyä, joka koskisi sellaisia alustayrityksiä, jotka täyttävät direktiivissä olevan työtä välittävän digitaalisen alustan määritelmän, ja tällaisten alustayritysten kanssa sopimussuhteessa olevat työnsuorittajat. Sääntely koskisi Suomessa tehtävää alustatyötä riippumatta siitä, mihin maahan alustayritys olisi sijoittautunut.

Direktiivin 2 artiklan alustatyöntekijän määritelmässä sekä direktiivin 3, 4 ja 4a artikloissa viitataan työsuhteen käsitteeseen siten kuin siitä on säädetty kansallisessa lainsäädännössä, työehtosopimuksissa tai käytännössä ottaen huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Suomessa työsuhteen (työsuhteen) käsitteestä säädetään työsuhtesopimuksissa (55/2001), jonka 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan sopimukseen (työsuhtesopimus), jolla työntekijä tai työntekijät yhdessä työyhteisönä sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Momenttiin on 1.7.2023 voimaan tulevalla lailla (329/2023) lisätty säännös, jonka mukaan tulkinnanvaraisissa tilanteissa työsuhteen olemassaolo arvioidaan kokonaisuutensa ottamalla huomioon työn tekemisen ehdot, olosuhteet, joissa työtä tehdään, osapuolten tarkoitus oikeussuhteen luonteesta sekä muut osapuolten tosiasialliseen asemaan oikeussuhteessa vaikuttavat seikat. Direktiivin hyväksymisestä ei arvioida aiheutuvan muutoksia tähän kokonaisuuteen.

Kompromissiehdotuksen 2a artikla edellyttäisi huomioimaan kansallisessa käytäntöönpanossa myös niin sanotut välittäjät ja varmistamaan, ettei välittäjien käyttö johda direktiivissä alustatyötä tekeville henkilöille annetun suojan heikkenemiseen. Vuokratyötä koskevaa erityissääntelyä on muun muassa työsuhtesopimuksissa. Kansallisessa lainsäädännössä on omaksuttu EU:n vuokratyödirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/104/EY vuokratyöstä) oleva lähtökohta, jonka mukaan vuokratyöntekijä on työsuhteessa työvoiman vuokrausyritykseen. Alustatyössä välittäjät saattavat kuitenkin olla myös muunlaisia toimijoita kuin työvoiman vuokrausyrityksiä. Käytännönsäntöönpanovaiheessa on mahdollista arvioida, minkälaisia välittäjiä Suomessa mahdollisesti on olemassa alustatyöhön liittyen, ja arvioida sen mukaisesti, kuka vastaa direktiivistä johtuvien velvoitteiden toteuttamisesta.

Direktiivin 3 artiklan voidaan arvioida olevan sopusoinnussa kansallisen lainsäädännön kanssa. Suomessa on olemassa menettelyt, joiden avulla työnsuorittajan oikeudellinen asema on mahdollista saada vahvistetuksi ja todetuksi. Tässä yhteydessä on kuitenkin lisäksi huomioitava direktiivin 4a artiklan käytännönsäntöönpanosta johtuvat mahdolliset muutokset.

Suomessa ei ole käytössä työsuhteolettamaa, vaan työsuhteen olemassaolo arvioidaan työsuhtesopimuksissa säädettyjen työsuhteen tunnusmerkkien pohjalta. Direktiivin 4 artikla edellyttäisi säätämään direktiivin soveltamisalan mukaiseen alustatyöhön työsuhteolettamasta (oikeudellinen oletama), joka tulisi kyseeseen silloin, kun direktiivissä mainittu vähimmäismäärä kriteereistä täyttyy. Olettaman olisi tarkoitus soveltaa osapuolten välisessä oikeussuhteessa suoraan, minkä lisäksi työnsuorittajan olisi mahdollista vedota oletamaan 4a artiklassa tarkoitetuissa menettelyissä. Olettama olisi mahdollista kumota vastaavissa menettelyissä. Kumoamisprosessissa alustatyöntekoa koskevan oikeussuhteen luonne arvioitaisiin työsuhtesopimuksen 1 luvun 1 §:ssä säädettyjen työsuhteen tunnusmerkkien pohjalta.

Direktiivin 4a artikla on yksi direktiivin haasteellisimmista, sillä siihen sisältyy siviiliprosessiin ja hallintolainkäyttöön eli hallintoprosessiin liittyviä erityiskysymyksiä. Suomessa artiklassa tarkoitettuja oikeudellisia prosesseja voisivat olla muun muassa yleisissä tuomioistuimissa nostettavat vahvistuskanteet sekä työoikeudelliset riita-asiat,

mukaan lukien erilaiset työsuhteesta johtuvat saatavat. Näissä prosesseissa noudatetaan oikeudenkäymiskaarta (4/1734), mukaan lukien oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:ssä säädettyä, jonka mukaan riita-asiaissa asianosaisen on näytettävä ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa tai vastustamisensa perustuu. Direktiivissä ehdotettu käänteinen todistustaakka työtä välittävän digitaalisen alustan pyrkiessä kumoamaan työsuhdeolettaa poikkeaisi tästä pääsäännöstä. Toisaalta käännetty todistustaakka ei kuitenkaan ole siviiliprosessuaalisissa asioissa epätavanomainen, sillä vastaavantyyppistä sääntelyä on käytetty muun muassa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) todistustaakkasäännöksessä.

Direktiivin 4a artiklan sanamuodot huomioon ottaen työsuhdeolettaa olisi todennäköisesti huomioitava myös työsuojeluviranomaisen toiminnassa. Suomessa työsuojeluviranomainen ratkaisee kysymyksen oikeussuhteen luonteesta esikysymyksenä arvioidessaan, onko sillä toimivaltaa valvoa tarkastelun kohteena olevan työlainsäädännön noudattamista koskevaa velvoitetta. Työnsuorittajan työoikeudellisen aseman ratkaiseminen pääkysymyksenä työsuojeluviranomaisessa voisi edellyttää kansallisen lainsäädännön muuttamista. Kompromissiehdotuksen mukaan jäsenvaltiot voivat päättää siitä, säädetäänkö toimivaltaiselle viranomaiselle harkintavalta poiketa olettan soveltamisesta 4a artiklan 2 kohdassa mainituin edellytyksin.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006, jäljempänä työsuojelun valvontalaki) 3 §:n mukaan työsuojeluviranomaisen valvontatoimintaan sovelletaan hallintolakia (434/2003) ja muita hallinnon yleislakeja. Hallintolakiin ei sisälly säännöksiä todistustaakasta.

Työsuojelun valvontalain 15 §:n 3 momentin mukaan työsuojeluviranomainen voi päätöksessään määrätä, että sitä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta. Ulosottokaaren (705/2207) 2 luvun 4 §:n mukaan, jollei muualla toisin säädetä, lainvoimaa vailla oleva tuomio pannaan muutoksenhaun estämättä täytäntöön niin kuin lain 2 luvun 5–12 §:ssä säädetään. Jos tuomioistuin on lain nojalla määrännyt antamansa tuomion täytäntöönpanosta ennen sen lainvoimaisuutta, on määräystä noudatettava. Käräjäoikeuden maksutuomiota koskevan ulosottokaaren 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan lainvoimaa vailla oleva käräjäoikeuden tuomio, jossa on asetettu maksuvelvoite, saadaan panna täytäntöön, jollei velallinen aseta vakuutta hakijan saatavasta, ulosottomaksusta ja mahdollisista täytäntöönpanokuluista. Vakuus voidaan asettaa myös osaksi siten, että se yhdessä ulosmitatun omaisuuden kanssa kattaa edellä mainitun määrän. Direktiivin 4a artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioilla olisi mahdollisuus päättää siitä, että työtä välittävän digitaalisen alustan riitauttaessa hallinnollisen tai oikeudellisen ammattiaseman määrittämistä koskevan, olettan soveltamisen perustella tehdyn päätöksen, olettan riitauttamista koskevalla prosessilla ei olisi lykkäävää vaikutusta päätöksen täytäntöönpanoon.

Direktiivistä ei aiheutuisi velvoitetta soveltaa olettaa verotusta, sosiaaliturvaa tai rikosoikeutta koskevissa menettelyissä. Näin ollen direktiivistä ei aiheutuisi tarvetta muuttaa näitä oikeudenaloja koskevaa kansallista lainsäädäntöä, jollei kansallisesti päädyttäisi täytäntöönpanossa toisenlaiseen ratkaisuun.

Direktiivin 4b artiklasta ei arvioida aiheutuvan muutostarpeita lainsäädäntöön. Kysymys on tiedottamista, ohjeistamista ja työsuojeluviranomaisen valvontatoiminnan kohdentamista koskevista käytännön asioista.

Direktiivin 5a–8 artiklojen toimeenpano edellyttäisi uutta kansallista lainsäädäntöä. Direktiivin 5a artiklan voidaan katsoa kuitenkin olevan kansallisen lainsäädännön kanssa linjassa liittyen muun muassa luottamuksellisen viestinnän suojaan ja yksityisyyden suojasta työelämästä annetun lain (759/2004, jäljempänä työelämän tietosuojalaki)

säännöksiin. Artikla koskee kieltoa käsitellä eräitä alustatyötä tekevien henkilöiden henkilötietoja automaattisilla seuranta- tai päätöksentekojärjestelmillä. Täytäntöönpanon yhteydessä olisi arvioitava ihmisen suorittamaa automatisoitujen järjestelmien seurantaa koskevan 7 artiklan ja ihmisen suorittamaa merkittävien päätösten arviointia koskevan 8 artiklan suhdetta työsopimuslain irtisanomissuojaa ja työsopimuksen päättämismenettelyä koskeviin säännöksiin.

Direktiivin 8a artiklan terveyttä ja turvallisuutta koskevien säännösten voidaan monilta osin katsoa olevan sopusoinnussa työturvallisuuslaissa (738/2002) säädettyjen työnantajan työturvallisuusvelvoitteiden kanssa. Tiedottamista ja kuulemista koskevan 9 artiklan voidaan katsoa olevan linjassa työelämän tietosuojalaissa omaksutun lähtökohdan kanssa, jonka mukaan henkilötietojen kerääminen työhön otettaessa ja työsuhteen aikana on käsiteltävä yhteistoimintalaissa (1333/2021) tarkoitetussa vuoropuhelussa. Lisäksi lain 21 §:ssä säädetään yhteistoiminnasta teknisin menetelmin toteutetun valvonnan ja tietoverkon käytön järjestämisessä. Artiklassa mainitun asiantuntijan osalta direktiivi aiheuttaa kuitenkin joka tapauksessa muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön, joten myös tiedottamista ja kuulemista koskevien velvoitteiden osalta on mahdollista miettiä kansallisen lainsäädännön mahdollisia muutostarpeita osana tätä kokonaisuutta.

Alustatyöstä ilmoittamista koskeva 11 artikla edellyttäisi uutta kansallista lainsäädäntöä. Tälläkin hetkellä Suomessa on olemassa eräitä työnteon aloittamisesta tai työntekijöistä ilmoittamista koskevia velvoitteita liittyen esimerkiksi Suomeen lähetettävistä työntekijöistä tehtäviin ennakoilmoituksiin. Artikla edellyttäisi uuden tyyppisestä ilmoitusvelvollisuudesta säättämistä ja ilmoitusten vastaanottamiseen liittyviä tarpeellisia käytännön järjestelyitä toimivaltaisessa viranomaisessa, joka luultavasti olisi työsuojeluviranomainen.

Työsuojelun valvontalaissa säädetään työsuojeluviranomaisen ja tarkastajan tiedonsaannista ja tarkastusoikeudesta. Direktiivin alustatyötä koskevien olennaisten tietojen saatavuutta koskevan 12 artiklan suhdetta näihin säännöksiin olisi tarkemmin arvioitava täytäntöönpanon yhteydessä, mutta artiklasta aiheutuisi todennäköisesti myös tarve muuttaa kansallista lainsäädäntöä liittyen muun muassa tietojen päivittämistä koskeviin velvoitteisiin.

Direktiivin 13 artikla, joka koskee muutoksenhakuoikeutta ja oikeutta korvaukseen, edellyttää arviointia kansallisen lainsäädännön tarpeesta.

Direktiivin 14 artikla voisi edellyttää uutta kansallista sääntelyä siltä osin kuin on kysymys työtä välittävän digitaalisen alustan velvollisuudesta antaa muille alustatyötä tekeviä henkilöitä edustaville kuin alustatyöntekijöiden edustajille direktiivin 6 artiklan 4 kohdassa ja 7 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja. Myös direktiivin viestintäkanavien perustamista koskevan 15 artiklan täytäntöönpano edellyttäisi uutta sääntelyä.

Direktiivin mahdollisuutta tutustua todisteisiin koskevan 16 artiklan voidaan katsoa olevan sopusoinnussa yleisissä tuomioistuimissa noudettavan oikeudenkäymiskaaren säännösten kanssa. Artikla koskee kuitenkin myös 4a artiklan mukaisia hallinnollisia menettelyitä. Työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksien osalta voidaan viitata edellä 12 artiklan yhteydessä todettuun.

Direktiivin suojelua epäsuotuisalta kohtelulta tai epäsuotuisilta seurauksilta koskevan 17 artiklan osalta selvitetään suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön.

Kansallisen lainsäädännön voidaan arvioida olevan sopusoinnussa direktiivin 18 artiklan kanssa siltä osin, kun kysymys on työsuhteisista työntekijöistä. Yrittäjäasemassa olevien alustatyötä tekevien henkilöiden osalta direktiivi edellyttäisi kuitenkin uutta sääntelyä.

Direktiivin 19 artiklan mukaan direktiivin 5a–8 artiklojen täytäntöönpanosta ja valvonnasta vastaisi luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) tarkoitettu valvontaviranomainen. Suomessa valvontaviranomaisena toimii tietosuojavaltuutettu. Direktiivin hyväksymisestä aiheutuisi tietosuojavaltuutetulle uusia valvontatehtäviä. Artiklassa säädetään myös valvontaviranomaisen sekä muun toimivaltaisen viranomaisen välisestä yhteistyöstä, minkä voidaan katsoa olevan linjassa työelämän tietosuojalaissa omaksutun valvontatehtävien jaon suhteen tietosuojavaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen välillä. Täytäntöönpanovaiheessa olisi tarkemmin arvioitava kansalliseen lakiin perustuvan seuraamusjärjestelmän riittävyyttä siltä osin, kun kysymys olisi muista kuin tietosuojavaltuutetun valvontatehtävien piiriin kuuluvien direktiiviin säännösten rikkomisesta.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 21 kohdan mukaan työoikeus kuuluu valtakunnan toimivaltaan maakunnan ja kuntien palveluksessa olevien virkaehtosopimuksia koskevin poikkeuksin sekä ottaen huomioon itsehallintolain 29 §:n 1 momentin 6 kohdan ja 2 momentin säännökset. Myös tämän direktiivin kannalta merkityksellinen luonnollisten henkilöiden henkilötietojen suojaa koskeva sääntely kuuluu valtakunnan toimivaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Komission ehdotuksen mukaan direktiivi ei edellyttäisi lisämäärärahojen myöntämistä Euroopan unionin talousarviosta. Direktiivin hyväksymisellä ei olisi myöskään välittömiä taloudellisia vaikutuksia Suomeen. On kuitenkin mahdollista, että direktiivin hyväksymistä seuraavasta kansallisesta täytäntöönpanosta aiheutuisi Suomelle budjettivaikutuksia. Nämä johtuisivat ennen kaikkea direktiivistä aiheutuvista viranomaisvaikutuksista. Kuten edellä on todettu, direktiivistä aiheutuisi tietosuojavaltuutetulle uusia valvontatehtäviä. Lisäksi direktiivin 11 artiklan mukaisten ilmoitusten vastaanottamisesta voi aiheutua työsuojeluviranomaiselle ilmoitusten vastaanottamiseen tarkoitetun järjestelmän perustamiseen liittyviä tietojärjestelmäkustannuksia. Direktiivin vaikutuksia työsuojeluviranomaisen valvontatoimintaan olisi arvioitava tarkemmin täytäntöönpanon yhteydessä.

Sekä tietosuojavaltuutetun että työsuojeluviranomaisen valvontatehtävien osalta olisi merkityksellistä se, minkä verran Suomessa toimisi direktiivin sääntelyn kattamia työtä välittäviä digitaalisia alustoja ja niiden palveluksessa joko työsuhteessa tai yrittäjäasemassa toimivia työnsuorittajia, ja minkälaiseksi näiden määrien voitaisiin uskoa tulevaisuudessa kehittyvän. Alustatyötä tekevien henkilöiden sekä Suomessa toimivien alustayritysten määrää koskevia tietoja on käsitelty valtioneuvoston U-kirjelmässä 6/2022 vp.

Direktiivin hyväksymisestä aiheutuisi todennäköisesti kustannuksia työtä välittäville digitaalisille alustayrityksille, tosin yritykset voisivat myös hyötyä EU-tason yhteneväisestä sääntelystä sekä oikeudellisen varmuuden lisääntymisestä. Oikeudellisen varmuuden lisääntyminen olisi luonnollisesti tärkeää alustatyötä tekevien työnsuorittajien, mutta myös laajemmin koko yhteiskunnan kannalta.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Neuvottelut ovat tilanteessa, jossa on epäselvää, onko puheenjohtajavaltion kompromissiehdotukselle löydettävissä määränenemmistö.

Yksi neuvotteluiden hankalimmista asiakohdista on oikeudellista olettamaa koskeva 4 artikla. Jäsenvaltioilla on erilaisia näkemyksiä muun muassa siitä, mikä tulisi olla olettaman laukaisevien kriteereiden määrä.

Saksan kannanmuodostus on edelleen kesken.

Asiakirjat

Neuvostoasiakirjaa 14450/21 ei ole vielä saatu.

Puheenjohtajavaltion ehdotus yleisnäkemykseksi (ml. kompromissiehdotus, 2.6.2023)

Komission direktiiviehdotus (COM(2021) 762 final)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

TEM Johanna Ylitepsa, erityisasiantuntija, johanna.ylitepsa(at)gov.fi, puh. 029 506 4207
VNEUS Sarita Friman, EU-erityisasiantuntija, sarita.friman(at)gov.fi, p. 050 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/852/2022

Oikeusministeriö

Perusmuistio

EU/1571/2022-OM-17

Nyman Yrsa

29.5.2023

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.6.2023; yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevat direktiivit

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK-neuvosto) 12.6.2023

Eduskuntatunnus

U-kirjelmä 100/2022 vp eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sekä neuvoston direktiiviksi tasa-arvoelimiä koskevista normeista.

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

TSTK-neuvostossa on tarkoitus saada yleisnäkemykset kahdesta direktiiviehdotuksesta: direktiivi yhdenvertaisuuselimiä koskevista normeista sekä direktiivi tasa-arvoelimiä koskevista normeista.

Euroopan komissio antoi 7.12.2022 ns. tasa-arvopaketin, joka sisältää kaksi direktiiviehdotusta (COM(2022) 688 lopullinen ja COM(2022) 689 lopullinen).

Ehdotuksia on käsitelty tiiviisti puheenjohtajamaa Ruotsin johdolla sosiaalisten kysymysten työryhmässä kevään 2023 aikana.

Neuvoston yleisnäkemykset hyväksyttäisiin TSTK:ssa 12.6.2023.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä puheenjohtajan ehdotuksen neuvoston yleisnäkemykseksi komission kahdesta direktiiviehdotuksesta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä koskevista normeista (COM(2022) 688) (COM(2022) 689). (U-kirjelmä 100/2022 vp)

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komissio antoi 7.12.2022 ns. tasa-arvopaketin, joka sisältää kaksi ehdotusta: 1) ehdotus (COM(2022) 688 lopullinen) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tasa-arvoelimiä koskevista normeista naisten ja miesten yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin työssä ja ammatissa liittyvissä asioissa sekä direktiivin 2006/54/EY 20 artiklan ja direktiivin 2010/41/EU 11 artiklan kumoamisesta sekä 2) ehdotus (COM(2022) 689 lopullinen) neuvoston direktiiviksi normeista tasa-arvoelimille, jotka toimivat asioissa, jotka koskevat henkilöiden rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumatonta yhdenvertaista kohtelua, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatonta yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa ja naisten ja miesten yhdenvertaista kohtelua sosiaaliturvaa koskevilla asioilla ja tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan osalta sekä direktiivin 2000/43/EY 13 artiklan ja direktiivin 2004/113/EY 12 artiklan kumoamisesta.

Koska ehdotusten taustalla vaikuttavat yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi annetut direktiivit, jotka on annettu kahta eri oikeusperustaa ja kahta eri hyväksymismenettelyä käyttäen, on komissio antanut kaksi pääosin yhtenevää ehdotusta, joilla on kaksi eri oikeusperustaa. Tässä perusmuistiossa käsitellään yhteisesti näitä molempia ehdotuksia.

EU-direktiiveistä säännöksiä tasa-arvoelimestä on direktiiveissä 2006/54/EY (miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammatin liittyvissä asioissa annettu direktiivi, jäljempänä työelämän tasa-arvodirektiivi), 2010/41/EU (miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisesta itsenäisiin ammatinharjoittajiin annettu direktiivi, 2000/43/EY (rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta annettu direktiivi) ja 2004/113/EY (miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla annettu direktiivi).

Uudet säännökset koskisivat myös yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetun direktiivin (2000/78/EY) ja miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen asteittaisesta toteuttamisesta sosiaaliturvaa koskevilla kysymyksissä annetun direktiivin (79/7/ETY) soveltamisalaa. Nämä direktiivit eivät sisällä tasa-arvoelimiä koskevia säännöksiä. Tasa-arvoelimestä annettaisiin kaksi uutta direktiiviä, joissa kootaan yhteen kaikki tasa-arvoelinten tuloksellisen toiminnan kannalta merkitykselliset säännökset edellä mainittujen yhdenvertaista kohtelua koskevien direktiivien soveltamisalaan kuuluvien perusteiden ja alojen osalta.

Ehdotusten tavoitteena on luoda Euroopan unionin tasa-arvoelimille entistä vahvemmat puitteet yhdenvertaisen kohtelun ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseksi ja kaikenlaisen syrjinnän torjumiseksi eri yhdenvertaisuus- ja tasa-arvodirektiiveissä vahvistetuilla aloilla. Tavoitteena on vahvistaa tasa-arvoelimiä koskevat normit, joissa käsitellään niiden toimeksiantoa, tehtäviä, riippumattomuutta, rakennetta, toimivaltaa, saavutettavuutta ja resursseja, jotta varmistetaan, että ne voivat muiden toimijoiden ohella edistää tuloksellisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvodirektiivien täytäntöönpanoa, avustaa tuloksellisesti syrjinnän uhreja oikeussuojan saamisessa sekä edistää yhdenvertaista kohtelua ja ennaltaehkäistä syrjintää. Direktiiviehdotukset perustuvat pitkälti komission tasa-arvoelimiä koskevan suosituksen 2018/951 (komission suositus (EU) 2018/951, annettu 22 päivänä kesäkuuta 2018, tasa-arvoelimiä koskevista normeista) soveltamisesta saatuihin kokemuksiin sekä muista lähteistä saatuihin tietoihin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Kahden rinnakkaisen direktiiviehdotuksen tavoitteena on vahvistaa niiden tasa-arvoelinten asemaa ja riippumattomuutta, jotka toimivat yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi jo annettujen direktiivien (työelämän tasa-arvodirektiivi, itsenäisiä ammatinharjoittajia koskeva tasa-arvodirektiivi, sosiaaliturvaa koskeva tasa-arvodirektiivi, syrjintädirektiivi, työsyryntädirektiivi ja tavaroita ja palveluita koskeva tasa-arvodirektiivi) kattamalla osa-alueilla. Koska nämä direktiivit on annettu käyttäen kahta eri oikeusperustaa ja kahta eri hyväksymismenettelyä, on tehty kaksi pääosin yhtenevää ehdotusta, joilla on kaksi eri oikeusperustaa.

Direktiiviehdotus COM(2022) 688 tasa-arvoelimiä koskevien normien vahvistamisesta naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun ja yhtäläisten mahdollisuuksien osalta työhön ja ammatin liittyvissä asioissa, itsenäinen ammatinharjoittaminen mukaan luettuna, perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä 'SEUT-sopimus', 157 artiklan 3 kohtaan, jossa määrätään, että "Euroopan parlamentti ja neuvosto toteuttavat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen ja talous- ja sosiaalikomiteaa kuultuaan toimenpiteet, joilla varmistetaan miesten ja naisten tasa-arvoisten mahdollisuuksien ja tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltaminen työtä ja ammattia koskevissa kysymyksissä, mukaan lukien samasta tai samanarvoisesta työstä maksettavan saman palkan periaate". Tämä on myös työelämän tasa-arvodirektiivin ja itsenäisiä ammatinharjoittajia koskevan tasa-arvodirektiivin oikeusperusta.

Direktiiviehdotus COM(2022) 689 normeista tasa-arvoelimille, jotka toimivat asioissa, jotka koskevat henkilöiden rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumatonta yhdenvertaista kohtelua, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatonta yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa ja naisten ja miesten yhdenvertaista kohtelua sosiaaliturvaa koskevissa asioissa ja tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan osalta, perustuu SEUT-sopimuksen 19 artiklan 1 kohtaan, jossa vahvistetaan oikeusperusta johdetulle oikeudelle, kuten direktiiveille, jotta voidaan toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi. SEUT-sopimuksen 19 artiklan 1 kohdassa määrätään, että "[n]euvosto voi perussopimuksissa unionille uskotun toimivallan rajoissa yksimielisesti erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä ja Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi, sanotun kuitenkin rajoittamatta perussopimusten muiden määräysten soveltamista".

Syrjintädirektiivi, työsyryntädirektiivi ja tavaroita ja palveluita koskeva tasa-arvodirektiivi annettiin yksimielisesti Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 13 artiklan, josta on tullut SEUT-sopimuksen 19 artiklan 1 kohta, perusteella. Sosiaaliturvaa koskeva tasa-arvodirektiivi annettiin yksimielisesti Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen 235 artiklan nojalla. Kyseistä artiklaa kutsuttiin "joustolausekkeeksi", sillä perustamissopimuksessa ei ollut erityistä oikeusperustaa tälle lainsäädäntötoimelle. SEUT-sopimuksen 19 artiklassa määrätään nyt tällaisesta oikeusperustasta.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Molempien asioiden raportoituja toimii Sirpa Pietikäinen.

Kansallinen valmistelu

Ehdotuksiin on saatu sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, Ahvenanmaan maakunnan, yhdenvertaisuusvaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun,

yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan sekä Vammaisfoorumin kommentteja joulukuussa 2022. Ehdotuksia on käsitelty kirjallisessa menettelyssä oikeudellisten kysymysten jaostossa (EU-35), sosiaaliasioiden jaostossa (EU-25) sekä työoikeusjaostossa (EU-28) joulukuussa 2022. Lisäksi ehdotuksia käsitellään sosiaaliasioiden jaostossa (EU-25) sekä työoikeusjaostossa (EU-28) kesäkuussa 2023.

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 9.6.2023.

Eduskuntakäsittely

SuVEK 187/2022 vp

Suuri valiokunta 9.6.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Suomessa direktiiviehdotuksissa tarkoitettuina yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimiä voidaan pitää yhdenvertaisuusvaltuutettua, tasa-arvovaltuutettua sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa. Edellä mainittuja viranomaisia koskeva sääntely vastaa pitkälti direktiiviehdotuksiin sisältyviä vaatimuksia, kun huomioi myös yhdenvertaisuuslain muutos, joka tulee voimaan 1.6.2023.

Ehdotusten perusteella olisi kuitenkin tarkistettava kansallista lainsäädäntöä joiltakin osin. Esimerkiksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan asemaa tulisi arvioida elinten riippumattomuutta edistävien kriteereiden näkökulmasta, erityisesti organisatorisesta näkökulmasta. Ehdotukset edellyttäisivät tasa-arvovaltuutetun toimivallan laajentamista, jotta valtuutetulla olisi nykyistä laajempi toimivalta avustaa syrjinnän uhreja ja toimivaltaa antaa lausuntoja tuomioistuimelle. Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on jo tällä hetkellä toimivalta antaa edellä tarkoitettuja lausuntoja ja tasa-arvovaltuutettua laajempi oikeus avustaa syrjinnän uhreja. Valtioneuvostolla ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimillä olisi velvollisuus tiedottaa muun muassa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten olemassa olosta ja niiden tarjoamista palveluista.

Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa asioissa, jotka koskevat maakunnan ja Ahvenanmaan kuntien virkamiehiä ja työntekijöitä, elinkeinotoimintaa tietyillä aloilla, sosiaalihuoltoa, terveyden- ja sairaanhoitoa sekä opetusta. Valtakunnan toimivaltaan kuuluu työoikeus maakunnan ja kuntien palveluksessa olevien virkaehtosopimuksia koskevin poikkeuksin. Vuoden 2005 maakuntalaki syrjinnän ehkäisemisestä Ahvenanmaan maakunnassa perustuu yhteisöjen syrjintä- ja työsyryntädirektiiveihin. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain soveltamista Ahvenanmaalla koskeva maakuntalaki on vuodelta 1989. Uusi yhdenvertaisuuslain soveltamista Ahvenanmaalla koskeva maakuntalaki tulee voimaan 1.1.2023. Lakia sovelletaan Ahvenanmaan maakuntapäivien, maakunnan hallituksen sekä kuntien hallintoon ja niiden alaisiin elimiin sekä toimintaan joka kuuluu maakuntapäivien toimivaltaan ja koskee ammattimaista tavaroiden ja palveluiden tarjontaa yleisölle. Lain noudattamista valvoo Ahvenanmaan syrjintävaltuutettu siltä osin kuin asia koskee hallintoa, joka kuuluu maakuntapäivien lainsäädäntötoimivaltaan. Osaa yhdenvertaisuuslain säännöksistä ei maakuntalain mukaan sovelleta. Ahvenanmaan syrjintävaltuutettu ei voi yhdenvertaisuuslain 20 §:n 1 momentissa ja 21 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla vahvistaa osapuolten välistä sovintoa. Myöskään yhdenvertaisuuslain 21 §:ssä säädettyä mahdollisuutta viedä asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan ei maakuntalain soveltamisalalla sovelleta.

Tarkemmat tiedot naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta ja yhdenvertaisuutta (tasa-arvo) koskevasta maakuntalainsäädännöstä löytyvät Ahvenanmaan lakikokoelmasta www.regeringen.ax. Maakunnan toimivalta liittyen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen niillä oikeudenaloilla, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan toimivaltaan, on aikanaan johdettu itsehallintolain 18, 27 ja 29 §:n toimivaltasäännöksistä. Alueet eivät sellaisenaan ilmene toimivaltaluetteloista.

Vuonna 2006 perustettiin Ahvenanmaan syrjintävaltuutettu, jonka toimivaltaan kuuluu syrjintä etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, iän, seksuaalisen suuntautumisen ja muun vastaavan seikan perusteella. Valtuutetun toimivaltaa on sittemmin laajennettu myös syrjintään sukupuolen perusteella.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiivien taloudelliset vaikutukset on arvioitu U-kirjelmässä 100/2022 vp. Ehdotuksiin tehdyt muutokset eivät anna aiheutta tarkistaa tehtyjä arvioita.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Valtioneuvoston kanta direktiiviehdotuksiin sekä arvioidut taloudelliset ja lainsäädännön vaikutukset käyvät ilmi valtioneuvoston U-kirjelmästä 100/2022 vp eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sekä neuvoston direktiiviksi tasa-arvoelimiä koskevista normeista.

Neuvoston sosiaalisten kysymysten työryhmässä direktiiviehdotuksia on puheenjohtajamaa Ruotsin johdolla aktiivisesti työstetty kevään 2023 aikana. Nykyisissä kompromissiehdotuksissa on huomioitu ja muutettu U-kirjelmässä esille nostettuja erityisen ongelmallisia kohtia. Alkuperäiset direktiiviehdotukset sisälsivät useita varsin yksityiskohtaisia säännöksiä menettelystä tasa-arvoelimestä sekä esimerkiksi todistelun huomioimisesta oikeudenkäynneissä, jotka olisivat kaventaneet jäsenvaltioiden harkintavaltaa direktiivin toimeenpanossa. Erityisen ongelmallista säännöstä (9(4) koskien oikeudenkäyntimenettelyn todistelua on poistettu ja yksityiskohtaisia menettelysäännöksiä on jossain määrin karsittu.

Kompromissiehdotuksia on työstetty viimeksi sosiaalisten kysymysten työryhmässä 25.5.2023. Puheenjohtaja Ruotsi pyrki työryhmässä saada tietoa jäsenvaltioiden kynnyskysymyksistä direktiivien hyväksynnän suhteen. Käydyn keskustelukierroksen perusteella puheenjohtaja työsti uutta kompromissitekstiä (9174/1/23 REV1), joka jaettiin pöydälle neuvottelujen jatkamiseksi. Kaksitoista jäsenvaltiota totesi työryhmässä suhtautuvansa uuteen tekstiin periaatteessa ja alustavasti myönteisesti mutta ilmaisevansa virallisen kantansa Coreperissa 31.5.2023.

Direktiiveillä on eri oikeusperusta ja päätöksentekomenettely. Tästä huolimatta on toivottavaa, että direktiivien sisältö pysyy mahdollisimman saman sisältöisenä myös käsittelyn myöhemmässä vaiheessa.

Asiakirjat

9442/23

9443/23

15899/22

15902/22+COR 1

U-kirjelmä 100/2022 vp

COM(2022) 688 lopullinen
COM(2022) 689 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM; Yrsa Nyman, yrsa.nyman(at)gov.fi, p. 02951 50293
EUE, Antero Kiviniemi, antero.kiviniemi(at)gov.fi, p. +32 2 2878 507
VNEUS, Sarita Friman, sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50441 0966

VAHVA-tunnus

EU/1571/2022
EU/1570/2022

TSTK-neuvosto 12.6; yhdenvertaisuusdirektiiviehdotus; periaatekeskustelu ja edistymisraportti

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto (TSTK-neuvosto) 12.6.2023

Eduskuntatunnus

U 44/2008 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtajamaa Ruotsi järjestää 12.6.2023 työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa (TSTK-neuvosto) periaatekeskustelun yhdenvertaisuusdirektiiviehdotuksesta. Ruotsi pyytää jäsenvaltioilta näkemyksiä siitä, mitkä ovat jatkuvia ja uusia syrjinnän muotoja Euroopan unionissa ja jäsenvaltiossa. Lisäksi puheenjohtajamaa Ruotsi pyytää jäsenvaltioiden näkemyksiä siitä, mitä olisi tehtävä yhdenvertaisuusdirektiiviehdotuksen neuvottelujen edistämiseksi. Puheenjohtajamaa Ruotsi pyytää ehdotuksia konkreettisiksi ratkaisuihin koskien kolme keskeistä ratkaisematta olevaa kysymystä: direktiiviehdotuksen oikeusvarmuus, toissijaisuus ja täytäntöönpanokustannukset.

Lisäksi puheenjohtajamaa Ruotsi esittelee 12.6.2023 TSTK-neuvostolle tilanneselvityksen neuvotteluiden edistymisestä puheenjohtajuuskaudellaan.

Komissio antoi direktiiviehdotuksen 2.7.2008. Ehdotusta on käsitelty neuvoston sosiaalisten kysymysten työryhmässä 18.7.2008 alkaen. Ruotsin puheenjohtajuuskaudella ehdotusta käsiteltiin työryhmässä 11.5.2023.

Suomen kanta

Suomi ottaa edistymisraportin tiedoksi.

Suomen kanta yhdenvertaisuusdirektiiviin on määritelty U-kirjeessä U 44/2008 vp.

Yhdenvertaisuutta ja syrjintää käsitellään muun muassa valtioneuvoston E-kirjeessä 140/2020 vp (Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto "Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020-2025").

Suomi pitää tärkeänä, että syrjintää torjutaan kaikilla sektoreilla ja kaikilla tasoilla. Tarkasteltaessa rasismia ja syrjinnän eri ilmenemismuotoja tulee huomioida moniperusteisuus ja intersektionaalisuus. Vähemmistöjen vähemmistöt ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, esimerkiksi maahanmuuttajataustaiset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Vaikuttavien syrjinnänvastaisten sekä yhdenvertaisuutta edistävien toimien kehittäminen ja toimeenpano edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä. Valtioneuvosto painottaa eri sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan edustajien kuulemisen tärkeyttä.

Puheenjohtajan esittämä kompromissiteksti on linjassa Suomen tavoitteiden kanssa, joten Suomi olisi valmis sen hyväksymään. Suomi kannattaa direktiivin viemistä päätöksentekoon mahdollisimman pian.

Pääasiallinen sisältö

Ehdotetun direktiivin tarkoituksena on yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi ehkäistä työelämän ulkopuolisilla aloilla sellaista syrjintää, joka perustuu uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Direktiivi täydentäisi EU:n nykyistä syrjinnänvastaista sääntelyä ja loisi tätä kautta aikaisempaa yhdenmukaisemman vähimmäistason suojalle syrjintää vastaan. Ehdotus perustuu SEUT 19 artiklan 1 kohtaan (aiempi 13 artikla), jonka perusteella on annettu neuvoston direktiivit 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY.

Komission heinäkuussa 2008 antama ehdotus on työryhmäkäsittelyn aikana monilta osin muuttunut ja myös täsmentynyt erityisesti suhteessa direktiivin soveltamisalaan, vammaisten oikeuksia koskeviin säännöksiin sekä unionin ja jäsenmaiden väliseen toimivallanjakoon. Lähes kaikki jäsenvaltiot pitävät direktiivin tarkoitusta tärkeänä. Useat valtuuskunnat ovat korostaneet direktiivin merkitystä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanon kannalta. Eräiden maiden valtuuskunnat ovat toivoneet kunnianhimoisempia säännöksiä erityisesti vammaisten oikeuksiin liittyen. Toisaalta muutamat muut maat ovat aikaisemmin kyseenalaistaneet tarpeen direktiiville, jonka ne katsoivat olevan toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden vastainen. Direktiivin oikeusvarmuudesta ja kustannusvaikutuksista on myös esitetty huolenaiheita. Kaikilla mailla on ehdotukseen yleinen tarkasteluvarauma ja kahdella maalla yleisvarauma. Kolmella maalla on parlamentaarinen tarkasteluvarauma.

Portugalin kaudella keväällä 2021 asiassa etenemisessä tehtiin merkittävä yritys mutta direktiivin edellyttämää yksimielisyyttä ei kuitenkaan aivan saavutettu. Tšekin kaudella syksyllä 2022 Portugalin tekemää kompromissiehdotusta työstiin edelleen. Kymmenen maata, joukossa Suomi, tuki kompromissiehdotusta. Neuvotteluja yhdeksän vuotta yksin jumittanut jäsenvaltio ilmoitti yllättäen arvioivansa direktiiviä ja kantaansa siihen uudelleen kerran. Direktiiviehdotuksen sisältö ja Suomen kannat ilmenevät yksityiskohtaisemmin eduskunnalle 21.4.2010 toimitetusta U-jatkokirjelmästä 44/2008 vp.

Ruotsin puheenjohtajuuskaudella direktiiviehdotusta käsiteltiin sosiaalisten kysymysten työryhmässä 11.5.2023. Kokouksessa puheenjohtaja tiedusteli tausta-asiakirjansa tukemana, tulisiko pöydällä olevaa viime syksynä viimeistelyä kompromissiehdotusta hienosäätää syrjinnän määritelmän, direktiivin soveltamisalan ja/tai vammaisten suojelua varten tarvittavan kohtuullisen mukautuksen osalta. Viisitoista jäsenvaltiota – joukossa Suomi – katsoivat, että direktiiviteksti ei kaipa tässä vaiheessa lisätyöstöä vaan poliittista vastuunkantoa ja ratkaisuja. Usea maa kaipasi ehdotukseen kuitenkin tarkennuksia. Kaksi jäsenvaltiota ilmaisi omaavansa direktiivin suhteen suuria huolia. Direktiiviä ainoana maana alusta saakka vastustanut jäsenvaltio ei osallistunut neuvotteluihin.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 19 artiklan 1 kohta; neuvoston yksimielinen päätös ja parlamentin hyväksyntä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Parlamentti on antanut ehdotuksesta lainsäädäntöpäätöslauselman 2.4.2009, hyväksyen ehdotuksen tarkistuksin. Asian raportojana toimi Kathalijne Maria Buitenweg.

Direktiivin antaminen edellyttää neuvoston yksimielisen päätöksen lisäksi parlamentin hyväksyntää. EP:n uutena raportojana toimii Alice Kuhnke.

Kansallinen valmistelu

Ehdotukseen on sen eri käsittelyvaiheissa saatu kommentteja ministeriöiltä, Ahvenanmaan maakunnalta ja etujärjestöiltä. Direktiiviehdotuksesta on järjestetty kuulemis- ja keskustelutilaisuus 16.3.2010. Ehdotusta on käsitelty eri EU-jaostoissa (EU35, EU25 ja EU6) ja se on ollut EU-asioiden komitean kirjallisessa käsittelyssä 17.9.2008 sekä EU-asioiden ministerivaliokunnassa osana TSTK-neuvoston valmisteluja vuodesta 2008 läh-tien kahdesti vuodessa.

Direktiiviehdotusta koskeva U-jatkokirjelmä 44/2008 vp toimitettiin eduskunnalle 21.4.2010.

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 9.6.2023.

Eduskuntakäsittely

TyVL 22/2008 vp

PeVL 34/2008 vp

PeVP 41/2010 vp

TyVL 10/2010 vp

Direktiiviehdotusta koskevia perusmuistioita on käsitelty eduskunnan suuressa valiokunnassa osana TSTK-neuvoston valmisteluja v. 2008 lähtien kahdesti vuodessa.

Suuri valiokunta 9.6.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Suomi on saattanut aikaisemmat yhdenvertaisuutta koskevat direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) täyttää ehdotetussa direktiivissä säädettävät vaatimukset suurelta osin jo nyt. Direktiivin hyväksyminen edellyttäisi oletettavasti eräitä pääasiallisesti pienehköjä täsmennyksiä kansalliseen lainsäädäntöön.

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa asioissa, jotka koskevat elinkeinotoimintaa tietyillä aloilla, sosiaalihuoltoa, terveyden- ja sairaanhoitoa sekä opetusta. Vuoden 2005 maakuntalaki syrjinnän ehkäisemisestä Ahvenanmaan maakunnassa perustuu EU:n syrjintä- ja työsyryntädirektiiveihin, ja puheena olevan direktiivin hyväksyminen saattaa edellyttää myös maakuntalakien tarkistamista.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiivillä ei olisi valvontaviranomaisten (yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta) toiminnan osalta merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Sääntelyn vaikutuksista ei tässä vaiheessa ole mahdollista esittää tarkkaa arviota, koska keskustelu sääntelyn sisällöstä ja sen vaikutuksista jatkuu työryhmässä edelleen.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Komissio antoi yhdenvertaisuusdirektiiviä koskevan ehdotuksen vuonna 2008. Ehdotetun direktiivin tarkoituksena on yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toteuttamiseksi ehkäistä työelämän ulkopuolisilla aloilla sellaista syrjintää, joka perustuu uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Direktiivi täydentäisi EU:n nykyistä syrjinnänvastaista sääntelyä ja loisi tätä kautta aikaisempaa yhdenmukaisemman vähimmäistason suojalle syrjintää vastaan. Ehdotus perustuu SEUT 19 artiklan 1 kohtaan (aiempi 13 artikla), jonka perusteella on annettu neuvoston direktiivit 2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY.

Direktiiviehdotusta koskevissa neuvotteluissa ei ole juuri edetty kuluneen viidentoista vuoden aikana, vaikka suurin osa valtuuskunnista pitää direktiivin tarkoitusta tärkeänä. Kaikilla mailla on ehdotukseen yleinen tarkasteluvarauma ja kahdella maalla yleisvarauma. Direktiiviehdotuksen etenemistä on merkittävästi hidastanut muutaman jäsenvaltion esittämät periaatteelliset varaukset direktiiviehdotusta kohtaan. Direktiiviehdotukseen liittyvät huolenaiheet koskevat muun muassa direktiivin soveltamisalan suhdetta toimivallan jakoon EU:n ja jäsenvaltioiden välillä, eräiden säännösehdotusten oikeusvarmuuden puutetta sekä täytäntöönpanon epäselviä kustannusvaikutuksia. Suomi pitää direktiiviä tärkeänä, mutta myös Suomella on ollut eräitä huolenaiheita, katso tarkemmin direktiiviehdotusta koskeva U-jatkokirjelmä 44/2008 vp, 21.4.2010. Ehdotuksen hyväksyminen edellyttäisi yksimielisyyttä neuvostossa ja Euroopan parlamentin hyväksyntää.

Asiakirjat

9544/23
11531/08

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

EUE, Antero Kiviniemi, antero.kiviniemi(at)gov.fi, p. +32 2 2878 507
OM; Yrsa Nyman, yrsa.nyman(at)gov.fi, p. 02951 50293
VNEUS, Sarita Friman, sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50441 0966

VAHVA-tunnus

EU/925/2022

Lyijy- ja di-isosyanaattidirektiivi; TSTK-neuvosto 12.6.2023

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.6.2023

Eduskuntatunnus

E 182/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Neuvoston yleisnäkemyksen hyväksyminen.

Komissio on antanut 12.2.2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi neuvoston direktiivin 98/24/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/37/EY muuttamisesta lyijyn ja sen epäorgaanisten yhdisteiden sekä di-isosyanaattien raja-arvojen osalta (COM (2023) 71 final).

Asiaa on käsitelty neuvoston sosiaalityöryhmässä 27.2., 9.3., 30.3., 21.4. ja 22.5.2023. Coreper I käsittelee asiaa kokouksessaan 31.5.2023 ja päätös yleisnäkemyksen hyväksymisestä on tarkoitus tehdä TSTK-neuvoston kokouksessa 12.6.2023

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä puheenjohtajan kompromissiehdotuksen neuvoston yleisnäkemykseksi.

Suomi on vaikuttanut aktiivisesti asian käsittelyyn sosiaalityöryhmässä E 182/2022 vp kannan pohjalta.

Pääasiallinen sisältö

Komissio on antanut 12.2.2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi neuvoston direktiivin 98/24/EY ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/37/EY muuttamisesta lyijyn ja sen epäorgaanisten yhdisteiden sekä di-isosyanaattien raja-arvojen osalta (COM (2023) 71 final). Direktiiviehdotuksessa esitetään lyijyn nykyisen ilmapitoisuudelle asetetun raja-arvon sekä veren lyijypitoisuuden raja-arvon päivittämistä. Sekä ilmapitoisuuden raja-arvoa että veren

lyijypitoisuuden raja-arvoa esitetään tiukennettavaksi yhteen viidesosaan nykyisistä raja-arvoista. Lisäksi komissio suosittaa ehdotuksessaan, ettei hedelmällisessä iässä olevien naisten veren lyijypitoisuuden tule ylittää sellaisen väestön viitearvoa, joka ei ole ammatissaan altistunut lyijylle. Di-isosyanaateille komissio esittää raja-arvon asettamista sekä huomautuksia näiden aineiden herkistävyydestä ja ihoaltistumisen merkittävyydestä. Suomen kanta komission ehdotukseen on linjattu E-kirjeessä E 182/2022 vp.

Puheenjohtajan kompromissiesityksessä on tehty alkuperäiseen direktiiviehdotukseen täsmennyksiä. Keskeisimmät muutokset ovat:

- 1) Lyijyn biologisen raja-arvon siirtymäkausi vuoden 2028 loppuun, jonka aikana sovelletaan vähemmän tiukkaa raja-arvoa.
- 2) Poikkeus, jonka nojalla lyijytyötä voivat jatkaa sellaiset työntekijät, joiden veren lyijypitoisuus ylittää raja-arvon johtuen aiemmin työuralla tapahtuneesta altistumisesta ja lyijyn hitaasta poistumisesta kehosta. Näiden työntekijöiden osalta edellytetään jatkuvaa seurantaa sen varmistamiseksi, että veren lyijypitoisuus laskee jatkuvasti kohti uutta raja-arvoa.
- 3) Hedelmällisessä iässä olevien naisten osalta otetaan käyttöön velvoite toteuttaa lääketieteellistä seurantaa niiden naisten osalta, joiden veren lyijypitoisuus ylittää 4,5 µg lyijyä/100 ml verta. Säännöksen tarkoituksena on suojella tätä erityistä työntekijäryhmää luomatta kuitenkaan mahdollisia perusteita heidän syrjinnälleen työpaikalla.
- 4) Huomautuksen lisääminen lyijylle, jolla indikoidaan, että lyijy on niin kutsuttu kynnysarvoton aine, jolle ei voida identifioida turvallista tasoa ja jonka osalta altistuminen tulee siksi minimoida.
- 5) Ohjeistuksen tuottaminen terveystarkkailun suorittamisesta sisältäen ohjeet veren lyijypitoisuuden seurannasta erityisesti hedelmällisessä iässä olevilla naisilla sekä sellaisilla työntekijöillä, joiden veren lyijypitoisuus ylittää raja-arvon johtuen altistumisesta aiemmin työuran aikana.
- 6) Huomautus di-isosyanaattien mahdollisista terveysvaikutuksista ihoaltistumisen jälkeen.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotus perustuu Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 153 artiklan 2 kohtaan. Päätöksentekomenettelyssä noudatetaan tavallista lainsäätämisyjärjestystä ja neuvostossa äänestyssääntönä on määräenemmistö.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentin päävaliokuntana toimii työllisyys- ja sosiaaliasioiden valiokunta (EMPL).

Kansallinen valmistelu

Direktiiviehdotuksen perusmuistio on käsitelty Työturvallisuussäännöksiä valmistelevan neuvottelukunnan alaisessa kolmikantaisessa HTP-jaostossa 2.3.2023 ja EU26-jaostossa 8.3.2023. TSTK-neuvoston perusmuistion käsittely EU26-jaostossa kirjallisella menettelyllä 1.-5.6.2023.

Eduskuntakäsittely

Asiasta on annettu E-kirje eduskunnalle (E 182/2022 vp) ja asia on käsitelty Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa 16.5.2023. Suuri valiokunta käsitteli asian 30.5.2022.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Direktiivi koskee työturvallisuuslain (738/2002) soveltamisalaa. Direktiivin voimaansaattaminen Suomessa ei edellytä laintasoista säätelyä, vaan direktiivi voitaisiin saattaa voimaan lisäämällä di-isosyanaattien raja-arvot valtioneuvoston asetukseen kemiallisista tekijöistä työssä (715/2001) ja lyijyn raja-arvot valtioneuvoston asetukseen työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (1267/2019). Valtioneuvoston päätös lyijytyöstä (1154/1993) on tarkoitus kumota.

Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan työoikeusasiat kuuluvat valtakunnan toimivaltaan. Työoikeusasiat sisältävät työturvallisuus- ja työterveyslainsäädäntöasiat.

Asiakirjat

9607/23, Puheenjohtajan kompromissiehdotus

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Neuvotteleva virkamies Sirkku Saarikoski, STM, Työ- ja tasa-arvo-osasto, sirkku.saarikoski@gov.fi, puh. 0295 163 565.
Erityisasiantuntija Antero Kiviniemi, UM EUE, antero.kiviniemi@gov.fi
Erityisasiantuntija Sarita Friman, VNES, sarita.friman@gov.fi

VAHVA-tunnus

EU/498/2023

EU; TSTK-neuvosto 12.6.2023: Eurooppalainen ohjausjakso

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.6.2023, Luxembourg

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Eurooppalainen ohjausjakso 2023:

- politiikkakeskustelu
Työllisyyskomitean ja Sosiaalisen suojelun komitean puheenjohtajat esittelevät komiteoiden avainviestit Sosiaalisen lähentymisen kehikosta (*Social Convergence Framework, SCF*)
- hyväksytään:
 - a) maakohtaiset suositukset vuonna 2023
 - b) maakohtaisten suositusten 2023 arviointi sekä vuosien 2022 suositusten toimeenpano: työllisyyskomitean (EMCO) ja sosiaalisen suojelun komitean (SPC) näkemys

Komissio julkaisi eurooppalaista ohjausjaksoa koskevan kevätpaketinsä 24.5.2023.

12.6.2023 pidettävä työllisyys-, sosiaalipolitiikka, terveys- ja kuluttaja-asiain neuvosto keskustelee kevätpaketin sisällöstä sekä hyväksyy vuoden 2023 maakohtaiset suositukset sekä työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean näkemyksen maakohtaisten suositusten 2023 arvioinnista sekä vuoden 2022 suositusten toimeenpanosta.

Suomen kanta

Suomi ottaa komiteoiden avainviestit tiedoksi.

Suomen kannat eurooppalaisen ohjausjakson kehittämiseen, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin ja EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseen on viimeksi määritelty (EJ 2/2021, VNS 7/2020 vp) kirjelmässä.

Suomi katsoo, että eurooppalainen ohjausjakso on keskeinen väline jäsenvaltioiden talouspolitiikan koordinoinnissa. Se on ensisijainen väline maiden välisten erojen tasaamiseksi, työllisyyden sekä sosiaalisen koheesion edistämiseksi ja euroalueen vakauden ylläpitämiseksi. Suomi pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan ohjausjakson toiminnan tasapainoiseen kehittämiseen niin, että se lähtökohtaisesti keskittyy talouspolitiikan koordinaatioon, mutta huomioi paremmin taloudellisten, sosiaalisten, työllisyys- ja ympäristö-toimenpiteiden ja -politiikkojen vaikutukset toisiinsa sekä edistää ekologista jälleenrakentamista. Osana talouspolitiikan ohjausjaksoon liittyvää valmistelua käydään tiivistä vuoropuhelua eri tahojen, kuten työmarkkinaosapuolten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Prosessi ei kuitenkaan saisi kokonaisuutena ylikuormittua. (VNS 7/2020 vp)

Sosiaalisten oikeuksien pilarissa asetettuihin tavoitteisiin pyrittäessä tulee hyödyntää EU-tason välineitä, ja muun muassa EU-tason lainsäädäntöä tulee päivittää ja täydentää tarpeen mukaan ja toimivallan rajoissa. Lisäksi tarvitaan systemaattista seurantaa ja poliittista vertaispainetta. Eurooppalainen ohjausjakso on keskeinen väline toimeenpanon seurannassa. (VNS 7/2020 vp).

a) Maakohtaiset suositukset vuonna 2023

Suomi voi hyväksyä komission esitykset maakohtaisiksi suosituksiksi.

b) maakohtaisten suositusten 2023 arviointi sekä vuosien 2022 suositusten toimeenpano: työllisyyskomitean (EMCO) ja sosiaalisen suojelun komitean (SPC) näkemys

Suomi voi tukea komiteoiden näkemystä.

Pääasiallinen sisältö

Kevätpaketin keskeiset osat ovat tiedonanto, komission ehdotukset maakohtaisiksi suosituksiksi ml. finanssipoliittinen ohjaus, maakohtaiset raportit, komission ehdotus työllisyyspolitiikan suuntaviivoiksi. Olennaisia ovat myös makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn mukaiset perusteelliset tarkastelut (*In-depth reviews under the MIP*), komission raportti artiklan 126 (3) noudattamisesta, *post-programme* raportit ja tiukennettua valvontaa koskevat raportit (ES, CY, IE, PT ja EL).

Suositus ehdotuksessa 1. todetaan, että Suomi esittäisi sosiaaliturvauudistusta koskevat politiikkaehdotukset, joilla pyritään lisäämään sosiaalietuusjärjestelmän tehokkuutta, parantamaan työnteon kannustimia ja myös tukemaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä.

Suositus ehdotuksessa 3. todetaan, että Suomi toteuttaisi toimia, joilla se puuttuu työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen työvoiman uudelleen- ja täydennyskoulutuksella ja laajentamalla korkea-asteen koulutuksen tarjontaa erityisesti opintoaloilla, joille työmarkkinoilla on eniten kysyntää.

Komissio toteaa EU:n talouden osoittaneen huomattavaa resilienssiä Ukrainan sodasta johtuvassa haastavassa tilanteessa. EU on onnistunut tehokkaasti vähentämään riippuvuuttaan Venäjän tuottamista fossiilisista polttoaineista. Vuoden 2022 stagnaation jälkeen BKT:n kasvun odotetaan kiihtyvän vuoden 2023 edetessä, mm. työmarkkinoiden osoittaman resilienssin ansiosta. Korkea inflaatio on heikentänyt kotitalouksien ostovoimaa, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien osalta, johtuen köyhyysriskin kasvuun sekä haastaen Euroopan kilpailukykyä. Protektionismin ja

geopoliittisen kilpailun kasvu alleviivaavat tarvetta turvata kilpailukykyä ja EU:n talouden avointa strategista kilpailukykyä.

Uudistusten ja investointien jatkaminen on keskeistä EU:n pitkän aikavälin vaurauden, kilpailukyvyn, oikeudenmukaisuuden ja resilienssin varmistamisessa. EU-ohjausjakso ja elpymis- ja palautumistukiväline sekä muut EU-rahastot ovat EU:n tulevaisuuden kestävä talous- ja työllisyysstrategian keskiössä. EU-ohjausjakso toimii edelleen politiikkakoordinaation kehikkona ohjaten ja monitoroiden elpymis- ja palautumistukivälineen ja koheesiopolitiikkaohjelmien toimeenpanoa täydentäen ja tukien sosiaalisten oikeuksien pilarin ja EU 2030 työllisyyden, osaamisen ja köyhyyden vähentämisen yleistavoitteiden toimeenpanoa.

Komission mukaan EU-ohjausjakson yhteydessä esitettävissä maakohtaisissa suosituksissa annetaan jäsenmaille ohjausta, jonka avulla ne voivat vastata asianmukaisesti sellaisiin taloudellisiin ja sosiaalisiin haasteisiin, joihin vastataan ainoastaan osittain tai ei ollenkaan kansallisessa elpymis- ja palautumishjelmassaan. Tänä vuonna mukana on suosituksia muun muassa siitä, miten jäsenmaiden tulisi päättää kohdennetut energiatukitoimensa ja vähentää julkista velkaa keskipitkällä aikavälillä. Suosituksissa esitetään myös energia-liitännäisten uudistusten ja investointihaasteiden ratkaisemista, ml. uudelleen ja edelleen kouluttaa työvoimaa. Maaraportit sekä Eurostatin monitorointiraportti YK:n kestävä kehityksen tavoitteista tuottavat jatkuvaa seuranta tietoa jäsenmaiden edistymisestä kestävä kehityksen tavoitteissa.

SUOSITTAA, että Suomi toteuttaa vuosina 2023 ja 2024 toimia, joilla se

- 1) purkaa voimassa olevat energiatukitoimenpiteet vuoden 2023 loppuun mennessä ja käyttää saatavat säästöt julkisen talouden alijäämän supistamiseen; jos energian hintojen uusi kallistuminen edellyttää tukitoimenpiteitä, varmistaa, että toimenpiteet kohdennetaan haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien ja yritysten suojelemiseen, että julkisella taloudella on toimenpiteisiin varaa ja että kannustimet energiansäästöön säilyvät;

varmistaa finanssipolitiikan maltillisuuden erityisesti rajoittamalla kansallisesti rahoitettujen nettomääräisten perusmenojen nimelliskasvun vuonna 2024 enintään 2,2 prosenttiin;

jatkaa kansallisesti rahoitettuja julkisia investointeja ja varmistaa elpymis- ja palautumistuki-välineen avustusten ja muiden EU:n varojen tuloksellisen käytön erityisesti vihreän ja digitaalisen siirtymän edistämiseksi;

vuoden 2024 jälkeen noudattaa edelleen asteittaiseen ja kestäväan vakauttamiseen tähtäävää julkisen talouden keskipitkän aikavälin strategiaa yhdistettynä investointeihin ja uudistuksiin, joilla edistetään voimakkaampaa kestävä kasvua, jotta saavutetaan maltillinen julkisen talouden keskipitkän aikavälin rahoitusasema;

vie eteenpäin sosiaaliturvajärjestelmän uudistusta, jolla pyritään lisäämään sosiaalietuusjärjestelmän tehokkuutta, mikä parantaisi työnteon kannustimia ja myös tukisi julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä;

- 2) jatkaa tarkistetun elpymis- ja palautumissuunnitelmansa vakaata täytäntöönpanoa ja viimeistelee REPowerEU-luvun ripeästi, jotta sen täytäntöönpano voidaan aloittaa nopeasti; jatkaa koheesiopolitiikan ohjelmien nopeaa täytäntöönpanoa, joka täydentää elpymis- ja palautumissuunnitelmaa ja luo sen kanssa synergiaa;

- 3) puuttuu työvoimapulaan ja osaamisvajeeseen työvoiman uudelleen- ja täydennyskoulutuksella ja laajentamalla korkea-asteen koulutuksen tarjontaa erityisesti opintoaloilla, joille työmarkkinoilla on eniten kysyntää;
- 4) vähentää yleistä riippuvuutta fossiilisista polttoaineista nopeuttamalla uusiutuvien energia-lähteiden käyttöönottoa, muun muassa edelleen vauhdittamalla lupamenettelyjä, ja lisää julkisia ja yksityisiä investointeja teollisuuden ja liikenteen vähähiilistämiseen, mukaan lukien sähköistäminen; kehittää energiainfrastruktuuria toimitusvarmuuden lisäämiseksi vahvistamalla sähkönsiirtoa; lisää panostusta politiikkatoimiin, joiden tarkoituksena on vihreän siirtymän edellyttämän osaamisen tuottaminen ja hankkiminen.

Ministerit käyvät neuvostossa politiikkakeskustelun kevätpaketista.

Työllisyyskomitean (EMCO) ja sosiaalisen suojelun komitean (SPC) sosiaalisen lähentymisen kehikkoa (*Social Convergenve Framework, SCF*) käsittelevissä avainviesteissä tiivistetään komiteoiden tekemä työ koskien Belgian ja Espanjan tekemää aloitetta. Kaksi jäsenmaata teki aloitteen ohjausjakson työllisyys- ja sosiaalineläkökantoja vahvistavasta menettelystä lokakuun 2021 TSTK-neuvostossa. Neuvoston puheenjohtajat Ranska, Tšekki ja Ruotsi ovat antaneet komiteoille mandaatit aloitteen käsittelemiseksi. Komiteat tuottivat ensimmäisen näkemyksensä aloitteesta kesäkuun 2022 TSTK-neuvostoon.

Komiteat perustivat syyskuussa 2022 vapaaehtoisen työryhmän käsittelemään aloitteen teknisiä näkökantoja sekä mahdollista lisäarvoa ja hallinnollisen taakan kasvua. Jäsenmaiden näkökannat olivat vaihtelevia, mutta kuitenkin enemmistö työryhmään osallistuneista suhtautui asiaan positiivisesti. Työryhmän esitys aloitteesta tarkoittaisi kaksiosaista prosessia, joka sisällytettäisiin osaksi eurooppalaista ohjausjaksoa. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa riskiä sosiaaliselle lähentymiselle arvioitaisiin kaikkien jäsenmaiden osalta. Tiedot raja-arvot täyttävät jäsenmaat siirtyisivät komission toteuttamaan syväanalyysiin, jonka perusteella komissio arvioisi kohtaako jäsenmaa haasteita sosiaaliselle lähentymiselle. Komission arvioita käsiteltäisiin komiteoiden vuotuisen monenkeskisen arviointiprosessin osana, jonka perusteella komiteat esittävät oman arvionsa tilanteesta. Prosessin tulokset hyväksyttäisiin uusissa asiaa koskevissa neuvoston päätelmissä vuosittain kesäkuun TSTK-neuvostossa. Komissio voisi antaa maakohtaisia suosituksia perustuen prosessin lopputulokseen, mutta mitään automatiikkaa prosessin ja maakohtaisten suositusten välillä ei olisi. Alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna SCF-aloitteella ei ole yhteyttä talouspuolella tai rahoitukseen, vaan työryhmän esittämä malli olisi TSTK-neuvoston omien työkalujen ja sen omalle vastuulle kuulevien ohjausjakson prosessien kehittämistä.

Komiteoiden pääviesteissä huomioidaan, että jäsenmaiden kannat ovat edelleen ristiriitaisia ja avainviestit eivät ole yksimieliset. Avainviestien mukaan työryhmän lopputulokset suhtautuvat aloitteeseen ja työryhmän työn tuloksiin positiivisesti. Positiivisesti suhtautuvat jäsenmaat sekä komissio näkevät aloitteet tuottavan lisäarvoa erityisesti seurantakehikon kehittämisen ja seurannan terävöittämisen kautta, sekä TSTK-neuvoston näkyvyyden ja omistajuuden kasvattamisen kautta. Positiivisesti suhtautuvat maat lähtökohtaisesti katsovat lisäarvon ylittävän uuden prosessin tuottaman hallinnollisen taakan kasvun. Kriittisesti asiaan suhtautuvat jäsenmaat eivät katso uutta prosessia tarpeelliseksi, vaan useat niistä katsovat tavoitteiden olevan mahdollista toteuttaa jo nykyisen prosessin puitteissa. Lisäksi hallinnollisen taakan kasvun katsotaan ylittävän prosessista saatavat mahdolliset hyödyt.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT artikkelit 148, 150 ja 160

Kansallinen valmistelu

Työllisyysjaosto EU29 2.6.2023

Sosiaalijaosto EU25 5.6.2023

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 7.-9.6.2023

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 9.6.2023

Taloudelliset vaikutukset

Asia ei aiheuta suoria budjettivaikutuksia Suomen valtiolle. Yleisesti suosituksiin liittyvät kustannukset ovat toissijaisuusperiaatteen mukaisesti jäsenvaltioiden harkintavallassa, koska suositusten toimeenpanemiseksi tehtävät toimet ovat riippuvaisia jäsenvaltiossa tehtävästä päätöksenteosta. Kansallisilla päätöksillä joidenkin suosituksen alaan liittyvien toimien toimeenpanemiseksi voisi olla merkittäviä julkisen talouden kustannusvaikutuksia.

Asiakirjat

9608/23

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jere Päivinen, STM, jere.paivinen(at)gov.fi, 050 911 0442

Tallamaria Maunu, TEM, tallamaria.maunu(at)gov.fi, 050 313 5151

Sarita Friman, VNEUS, sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50441 0966

VAHVA-tunnus

EU/795/2023

Neuvoston suositus työmarkkinavuoropuhelun vahvistamisesta EU:ssa

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka, terveys ja kuluttaja-asioiden neuvoston kokous 12.-13.6.2023

Eduskuntatunnus

E171/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 25.1.2023 neuvoston suositusehdotuksen (COM(2023) 38 final).

Sitä on käsitelty Ruotsin puheenjohtajakaudella neuvoston sosiaaliasioiden työryhmässä.

Coreper I:n kokouksessa 31.5.2023 jäsenvaltiot pääsivät sopuun suosituksen sisällöstä.

Neuvoston suositus on tarkoitus hyväksyä TSTK-neuvostossa 12.6.2023.

Suomen kanta

Suomi tukee puheenjohtajavaltion ehdottaman neuvoston suositusehdotuksen hyväksymistä.

Suomen tarkemmat kannat sisältyvät valtioneuvoston e-kirjeeseen 171/2022 vp.

Suositus on työryhmäkäsittelyn aikana kehittynyt Suomen kannan mukaiseen suuntaan.

Pääasiallinen sisältö

Neuvoston suosituksessa pyritään edistämään kansallista työmarkkinavuoropuhelua sekä työmarkkinajärjestöjen ja hallituksen kesken (komikanta) että myös järjestöjen kesken, mukaan lukien työehtosopimustoiminta (kaksikanta).

Suositusluonnoksen mukaan jäsenvaltioiden tulisi luoda vuoropuhelulle edellytykset kunnioittamalla järjestäytymisvapautta ja työehtosopimusneuvotteluja koskevia

perusoikeuksia; edistämällä vahvoja, riippumattomia ammattiliittoja ja työnantajajärjestöjä merkityksellisen sosiaalisen vuoropuhelun käymiseksi.

Ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen valmiuksia tulisi vahvistaa ja varmistaa vuoropuheluun osallistumista varten tarvittavien tietojen saatavuus.

Kaikkien osapuolten sitoutumista vuoropuheluun tulisi edistää, samoin kuin vuoropuhelun mukautumista digitaaliaikaan sekä työehtosopimusneuvotteluja uudessa työelämässä sekä oikeudenmukaisia siirtymiä ilmastoneutraaliuteen ja varmistamalla institutionaalinen tuki merkitykselliselle vuoropuhelulle.

Jäsenvaltioiden tulisi varmistaa työmarkkinaosapuolten oikea-aikainen, systemaattinen ja merkityksellinen kuuleminen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan sekä tarvittaessa talous - ja muun politiikan suunnittelussa sekä mahdollistaa työmarkkinajärjestöjen valmiuksien lisääminen esimerkiksi varmistamalla, että niillä on mahdollisuus saada tehokkaan vuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan edellyttämää tietoa taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta yleisesti ja myös eri sektoreilta.

Edustavien työmarkkinajärjestöjen asema tulee tunnustaa ja luottamushenkilöiden asema turvata tilanteessa jossa työpaikalla on sekä luottamushenkilöitä että valittuja henkilöstön edustajia. Henkilöstön edustajien asema tulee turvata negatiivisilta toimilta työehtosopimusneuvotteluihin osallistumisen seurauksena. Myös työnantajia ja heidän edustajiaan tulee suojata laittomilta toimilta työehtosopimusneuvottelujen yhteydessä.

Työehtosopimustoimintaa tulisi tukea sopimusten aikaansaamiseksi mm sovittelun avulla sekä työehtosopimusten täytäntöönpanossa mm. tulkintaerimielisyyksien ratkaisemiseksi oikeudellisten menettelyjen avulla sekä luomalla menettelyjä työehtosopimuksiin perustu-vien velvoitteiden toimeenpanemiseksi.

Työehtosopimustoiminnan tulisi olla mahdollista kaikilla soveltuvilla tasoilla ja eri tasojen väliseen yhteensovitukseen olisi hyvä kannustaa. Työehtosopimusten kattavuutta tulisi edistää ja tehokasta työehtosopimustoimintaa mahdollistaa poistamalla työmarkkinavuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan esteitä uusissa työn teon muodoissa ja epätyypillisessä työssä. Työehtosopimusten toimeenpanoa tulisi tukea tarvittaessa tarkastuksin sekä seuraamuksin. Vuoropuhelua tulisi edistää myös parantamalla tietoisuutta ja osaamista.

Työmarkkinajärjestöjen toimia tulee tukea myös, jotta ne voivat ottaa paremmin huomioon sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun edistämisen niin edustautumisessaan kuin myös prioriteeteissaan.

Suosituksen toimeenpano voidaan myös jättää soveltuvin osin sekä kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti työmarkkinaosapuolten tehtäväksi.

Osana suosituksen seurantaa jäsenvaltioiden tulisi laatia yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa lista toimista, joita maassa on tehty suosituksen toimeenpanemiseksi ja toimittaa se komissiolle 24 kuukauden kuluessa suosituksen julkaisemisesta.

EU:n työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean tulisi selvittää työmarkkinaosapuolia kuullen mahdollisuuksia kehittää suosituksen seurantaa varten relevantin tiedon keräämistä työmarkkinavuoropuhelusta ja työehtosopimustoiminnasta.

Suosituksessa tuettaisiin komission aikomusta seurata sen noudattamista. Komissiolta pyydetäisiin raporttia suosituksen noudattamisesta neuvostolle 6 vuoden kuluttua suosituksen julkaisemisesta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 153 (1) (f) artikla yhdessä 292 artiklan kanssa. Päätös edellyttää neuvoston yksimielisyyttä.

SEUT 153 (1) (f) artikla koskee jäsenvaltioiden toiminnan tukemista, kun on kyse työntekijöiden ja työnantajien edustamisesta ja heidän etujensa kollektiivisesta turvaamisesta, mukaan lukien yhteistoiminta työpaikalla, jollei 5 kohdasta muuta johdu. 5. kohdassa säädetään, että tämän artiklan määräyksiä ei sovelleta palkkoihin, järjestäytymisoikeuteen, lakko-oikeuteen eikä oikeuteen määrätä työsulusta.

SEUT 292 artiklassa todetaan, että neuvosto antaa suosituksia. Se tekee ratkaisunsa komission ehdotuksesta aina silloin, kun perussopimuksissa määrätään, että neuvosto hyväksyy säädöksen komission ehdotuksesta. Neuvosto tekee ratkaisunsa yksimielisesti aloilla, joilla unionin säädöksen antaminen edellyttää yksimielisyyttä.

Neuvoston suositus ei ole jäsenvaltioita oikeudellisesti sitova.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Neuvoston suositusta ei tarvitse käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

EU-työoikeusjaostossa asiaa on käsitelty useita kertoja

EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 7.-9.6.2023

Eduskuntakäsittely

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsitteli 25.4.2023 valtioneuvoston e-kirjettä 171/2022 vp.

Suuri valiokunta 9.6.2023

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Suomessa työmarkkinavuoropuhelusta ja työehtosopimusneuvotteluista on säännöksiä useissa laeissa.

Työehtosopimuksista säädetään työehtosopimuslaissa (436/1946), työsopimuslaissa (55/2011), merityösopimuslaissa (756/2011), laissa oikeudenkäynnistä työtuomioistuimissa (646/1974), laissa työehtosopimusten yleissitovuuden vahvistamisesta (56/2001) sekä laissa työriitojen sovittelusta (354/1962).

Yhteistoimintaa ja henkilöstön hallinto-osallistumista säännellään yhteistoimintalaissa (1333/2021), laissa yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä (335/2007) sekä laissa henkilöstöedustuksesta eurooppayhtiössä ja eurooppaosuuskunnassa sekä työnantajavelvoitteista ja henkilöstöedustuksesta rajat ylittävissä yritysjärjestelyissä (758/2004). Yhteistoiminta-asiamiehestä annetussa laissa (216/2010) säädetään yhteistoiminta-asiamiehen tehtävistä näiden lakejen valvonnassa.

Työsuojelun yhteistoimintaa työpaikalla säännellään laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006).

Työmarkkinaosapuolten asemaa turvataan työsopimuslain ja merityösopimuslain ohella, myös yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) ja rikoslaissa.

Työntekijöiden edustajien asemaa suojataan työsopimuslain ja merityösopimuslain ohella myös rikoslaissa. sekä työehtosopimuksissa. Ammatilliseen toimintaan perustuvan syrjinnän kieltä koskevat yhdenvertaisuuslain ja rikoslain säännökset.

Valtion virastojen ja laitosten sekä kuntien ja hyvinvointialueiden osalta sovellettavaksi tulevat myös erityissäännökset työmarkkinavuoropuhelusta.

Työmarkkinaosapuolia kuullaan erityisesti työelämää, työsuojelua ja sosiaaliturvaa koskevassa lainvalmistelussa.

Työoikeus kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 21) kohdan nojalla valtakunnan toimivaltaan Ahvenanmaan maakunnan ja kuntien palveluksessa olevien virkaehtosopimuksia koskevin poikkeuksin.

Taloudelliset vaikutukset

Neuvoston suositus ei ole oikeudellisesti sitova eikä sillä ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia ja sen sisältämillä suosituksilla, ohjeistuksilla ja ehdotuksilla ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia valtion tai EU:n budjettiin.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Suositus liittyy Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin 8. periaatteeseen, joka koskee sekä työmarkkinajärjestöjen ja hallituksen, kolmikantaisen työmarkkinavuoropuhelun että myös järjestöjen välisen vuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan edistämistä. Aloite sisältyi myös komission tiedonantoon Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toimeenpano-ohjelmasta (COM/2021/102 final).

EU:n jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikkaa koskevista suuntaviivoista (EU) 2022/2296) suuntaviiva 7) koskee sekä kolmikantaisen työmarkkinavuoropuhelun että myös työmarkkinajärjestöjen keskinäisen vuoropuhelun ja työehtosopimustoiminnan edistämistä.

Suositus liittyy myös EU:n vähimmäispalkkadiirektiivin säännöksiin, jotka koskevat työehtosopimustoiminnan ja työehtosopimusten kattavuuden edistämistä

Asiakirjat

Puheenjohtajavaltion asiakirja 5754/23

Komission ehdotus neuvoston suosituksesi työmarkkinavuoropuhelun edistämisestä Euroopan unionissa (COM(2023) 38 final)

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Liisa Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö, hallitusneuvos, liisa.heinonen(at)gov.fi, p.+ 358 50 396 0605

Sarita Friman, VNEUS, EU-erityisasiantuntija, sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/430/2023

TSTK-neuvosto 12.6.2023; Neuvoston päätelmäluonnos sukupuolten tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamisesta politiikoissa, ohjelmissa ja talousarvioissa

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.6.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Neuvoston puheenjohtajamaa Ruotsi on laatinut päätelmäluonnoksen sukupuolten tasa-arvonäkökulman valtavirtaistamisesta politiikoissa, ohjelmissa ja talousarvioissa. Päätelmäluonnosta käsiteltiin sosiaalityöryhmässä 22.3., 20.4. ja 8.5.2023. Tekstistä saavutettiin yksimielisyys työryhmätasolla. Luonnosta käsiteltiin Coreperissa 31.5.2023, ja se lähetettiin sellaisenaan TSTK-neuvoston hyväksyttäväksi. Suositus on tarkoitus hyväksyä TSTK-neuvostossa 12.6.2023.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä päätelmät.

Pääasiallinen sisältö

Päätelmät käsittelevät laaja-alaisesti sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikkeen päätöksentekoon ja sen valmisteluun niin EU-tasolla kuin jäsenmaissakin. Erityisesti päätelmissä nostetaan esiin sukupuolitietoisien budjetoinnin edistäminen. Päätelmät ovat osa YK:n Pekingin toimintaohjelman alueen H toimeenpanoa (Institutionaaliset mekanismit naisten aseman edistämiseksi). Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGE on laatinut selvityksen "Evidence to Action: gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery" päätelmien pohjaksi.

Päätelmissä korostetaan, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen onnistunut toimeenpano edellyttää poliittista sitoutumista muun muassa sukupuolivaikutusten ennakkoarviointiin ja politiikkatoimien arviointiin, vahvoja institutionaalisia mekanismeja, koulutusta ja sukupuolen mukaan eriteltyjä tilastoja ja indikaattoreita. Muun muassa sukupuolitietoisien budjetoinnin vakiinnuttaminen on olennaista sukupuolten eriarvoisuutta poistavien politiikkatoimien rahoittamiseksi. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista korostetaan erityisesti kriiseihin, mukaan lukien koronapandemia ja Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, vastaamisessa. Tässä yhteydessä nostetaan esiin

elpymis- ja palautumistukivälineasetuksen sisältävät tasa-arvokohdat. Lisäksi päätelmissä käydään läpi EIGE:n raportin päähuomiot, muun muassa se, että vain hyvin pieni osa jäsenmaiden elpymis- ja palautumissuunnitelmien toimenpiteistä ja uudistuksista sisältää sukupuolinäkökulman.

Päätelmissä **jäsenmaita pyydetään** tehostamaan toimiaan sukupuolten tasa-arvon ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen edistämiseksi institutionaalisten mekanismien avulla kaikilla tasoilla, mukaan lukien alueellinen ja paikallinen taso. Näitä toimia ovat sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen varmistaminen kaikessa hallituksen politiikassa hyödyntäen täysipainoisesti saatavilla olevaa tasa-arvoasiantuntemusta; valtavirtaistamisen koordinoitumekanismien perustaminen kaikkiin ministeriöihin; valtavirtaistamisen poikkihallinnollisen koordinoinnin varmistaminen toimeenpanon vahvistamiseksi ja hyvien käytäntöjen vaihtamiseksi; kansallisten tasa-arvostrategioiden ja -toimintaohjelmien hyväksyminen sekä valtavirtaistamisen vaikuttavuuden seuranta ja arviointi. Jäsenmaita pyydetään myös edistämään sukupuolten tasa-arvoa kansallisissa elpymis- ja palautumissuunnitelmissaan sekä muissa EU:n rahoitusvälineissä ja varmistamaan, että tasa-arvo otetaan huomioon prosessin kaikissa vaiheissa. Jäsenmaita pyydetään edistämään ja kehittämään sukupuolen mukaan eritellyn tilastotiedon keräämistä, analyysia, julkistamista ja käyttöä valtavirtaistamisen pohjana kaikilla politiikka-alueilla. Tämän osalta mainitaan käytännön toimia, kuten esimerkiksi tilastokeskusten vastuuttaminen ja resurssien varmistaminen sukupuolenpuolenmukaisen tiedon tuottamiseksi; valtionhallinnon viranomaisten vastuuttaminen sukupuolen mukaisen tiedon tuottamiseen ihmisiä koskevasta tilastotiedosta yhdistettynä soveltuvien osin myös muihin muuttujiin, kaikessa hallitukselle raportoinnissa ja kaikilla politiikka-alueilla; virkakunnan pääsyn mahdollistaminen menetelmätukeen ja koulutukseen sukupuolenmukaisesta tilastoinnista; käytännön toimet sen varmistamiseksi, että sukupuolen mukainen tilastointi on mukana ja vaatimus julkisella sektorilla. Jäsenmaita pyydetään myös varmistamaan riittävä ja kohdennettu rahoitus toimenpiteille, jotka vähentävät sukupuolten eriarvoisuutta ja auttavat ehkäisemään ja torjumaan sukupuolistunutta väkivaltaa sekä toimeenpanevat viime vuonna hyväksytyjä suosituksia varhaiskasvatuksesta ja pitkäaikaishoidosta ja -hoivasta. Lisäksi jäsenmaita pyydetään edistämään systemaattisesti sukupuolinäkökulman sisällyttämistä kaikkiin politiikka- ja lainsäädäntöprosessien vaiheisiin ja vahvistamaan poliittista sitoutumista ja vastuuvollisuutta. Päätelmissä korostetaan myös jäsenmaiden yhteistyötä tasa-arvoasiantuntijoiden kanssa, mukaan lukien mielekäs kansalaisyhteiskunnan ja tutkijoiden kuuleminen.

Euroopan komissiota ja jäsenmaita pyydetään toimeenpanemaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa päätöksenteossa, ohjelmissa ja talousarvion laadinnassa eri toimilla. Näitä toimia ovat sukupuolen mukaan eritellyn tiedon kokoaminen, levitys, analyysi ja käyttö; konkreettisten politiikkatavoitteiden määrittely sukupuolten eriarvoisuuden poistamiseksi; saatavilla olevien välineiden ja menetelmien käyttö sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen vahvistamiseksi kaikissa päätöksentekoprosesseissa; sekä ohjausasiakirjojen hyväksyminen systemaattisen ja pitkäjänteisen valtavirtaistamisen toimeenpanon varmistamiseksi, mukaan lukien talousarvioprosessissa. Komissiota ja jäsenmaita pyydetään myös varmistamaan, että taloudellisten ja työmarkkinauudistusten tasa-arvonäkökulmiin tartutaan kokonaisvaltaisesti eurooppalaisessa ohjausjaksossa työllisyysuuntaviivojen mukaisesti ja ohjausjaksoa käytetään sukupuolten tasa-arvon edistämiseen EU:ssa. Lisäksi komissiota ja jäsenmaita pyydetään seuraamaan ja arvioimaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen, mukaan lukien sukupuolitietoinen budjetointi, vaikuttavuutta. Samoin pyydetään arvioimaan politiikkojen ja rahoituksen kohdentamisen vaikutusta naisiin ja miehiin, jotta mahdollistetaan vaikuttavia kohdennettuja toimia tulevaisuudessa. Lopuksi komissiota ja jäsenmaita pyydetään varmistamaan järjestelmällinen koulutus, valtavirtaistamisen menetelmien käyttö ja tasa-

arvoasiantuntijoiden konsultointi sekä edistämään poikkihallinnollista yhteistyötä valtavirtaistamisen tehostamiseksi kaikilla politiikka-alueilla.

Komissiota pyydetään varmistamaan, että sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan järjestelmällisesti kaikkiin politiikka-aloitteisiin EU:n tasa-arvostrategian mukaisesti sekä edistämään sukupuolitietoisesta budjetoinnin yhteistä määritelmää. Komissiota pyydetään myös varmistamaan, että tasa-arvonäkökohdat sisällytetään EU:n talousarvion toimeenpanoon sukupuolten eriarvoisuuden poistamiseksi, mukaan lukien rahoittamalla sukupuolten tasa-arvoa ja naisten taloudellista voimaantumista edistäviä toimia monivuotisen rahoituskehityksen ko. rahoitusohjelmissa ja toimeenpanemalla komission kehittämää menetelmää sukupuolten tasa-arvoon kohdennetun rahoituksen seuraamiseksi. Samoin komissiota pyydetään varmistamaan tilastotietojen sukupuolenmukainen erittely kaikissa komission raporteissa ja näiden tilastotietojen käyttö politiikka-asiakirjoissa, muun muassa vuotuisessa työllisyysraportissa. Lisäksi komissiota pyydetään vahvistamaan toimiaan tasa-arvonäkökulman sisällyttämiseksi elpymis- ja palautumistukivälineen toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin. Komissiota pyydetään varmistamaan myös tasa-arvonäkökulman sisällyttäminen mahdollisiin tuleviin kriiseihin vastaamista koskevien toimintakokonaisuuksien suunnitteluun. Toimenpiteinä tässä yhteydessä mainitaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen kriiseihin vastaamista koskeviin lainsäädäntöaloitteisiin; sukupuolinäkökulman järjestelmällinen valtavirtaistaminen kriiseihin vastaamisessa ja kriisinhallinnassa; sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen toimeenpanon arviointi kriiseihin vastaamista koskevassa raportoinnissa; sekä käyttökelpoisten välineiden edistäminen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen tukemiseksi kriiseihin vastaamisessa kansallisella tasolla. Lopuksi komissiota pyydetään varmistamaan tarpeelliset rakenteet ja asiantuntemus sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen tehokkaaksi johtamiseksi, koordinoimiseksi, seuraamiseksi ja arvioimiseksi komission valmistelu- ja päätöksentekoprosesseissa, mukaan lukien koskien EU:n talousarviota, varoja ja ko. rahoitusohjelmia.

Kansallinen valmistelu

Sosiaalijaosto 25: 5.6.2023, Työllisyysjaosto 29 2.6.2023; EU-ministerivaliokunta kirjallinen menettely 7.-9.6.2023.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta: 9.6.2023.

Taloudelliset vaikutukset

Neuvoston päätelmät eivät aiheuta suoria budjettivaikutuksia Suomen valtiolle. Yleisesti päätelmien suosituksiin liittyvät kustannukset ovat toissijaisuusperiaatteen mukaisesti jäsenvaltioiden harkintavallassa, koska suositusten toimeenpanemiseksi tehtävät toimet ovat riippuvaisia jäsenvaltiossa tehtävästä päätöksenteosta. Kansallisilla päätöksillä joidenkin suosituksen alaan liittyvien toimien toimeenpanemiseksi voisi olla julkisen talouden kustannusvaikutuksia.

Asiakirjat

7220/23, 7588/23, 8487/23, 9026/23.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Eeva Raevaara, STM, p. 02951 63205, [eeva.raevaara\(at\)gov.fi](mailto:eeva.raevaara(at)gov.fi)
Annamari Asikainen, STM, [annamari.asikainen\(at\)gov.fi](mailto:annamari.asikainen(at)gov.fi)
Antero Kiviniemi, UM/EUE, [antero.kiviniemi\(at\)formin.fi](mailto:antero.kiviniemi(at)formin.fi)
Sarita Friman, VNEUS, p. 050 441 0966, [sarita.friman\(at\)gov.fi](mailto:sarita.friman(at)gov.fi)

VAHVA-tunnus

EU/95/2023

EU; TSTK-neuvosto 13.6.; neuvoston suositus mikrobilääkeresistenssistä Yhteinen terveys - lähestymistavan mukaisesti, hyväksyminen

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.-13.6.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 26.4.2023 ehdotuksen neuvoston suositukseksi mikrobilääkeresistenssin (AMR) torjumiseksi toteutettavien EU:n toimien tehostamisesta Yhteinen terveys -lähestymistavan mukaisesti (COM(2023) 191 final). Samaan aikaan komissio julkaisi tiedonannon ehdotuksesta laajaksi lääkelainsäädännön uudistukseksi.

Ehdotus AMR-suosituksesta on ollut kansanterveystyöryhmän käsittelyssä 2.5.2023, 11.5.2023 ja 22.5.2023.

Tavoitteena on suosituksen hyväksyminen TSTK-neuvostossa 13.6.2023.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä puheenjohtajamaan ehdotuksen neuvoston suositukseksi.

Pääasiallinen sisältö

Maailman terveysjärjestö (WHO) julisti vuonna 2019 mikrobilääkeresistenssin yhdeksi kymmenestä vakavimmasta ihmiskuntaa uhkaavasta kansanterveysongelmasta. Komissio ja EU:n jäsenvaltiot nimesivät heinäkuussa 2022 mikrobilääkeresistenssin yhdeksi kolmesta merkittävimmästä terveysuhasta EU:ssa.

Mikrobilääkeresistenssi tarkoittaa mikro-organismien kykyä selviytyä tai kasvaa sellaisessa mikrobilääkepitoisuudessa, joka tavallisesti riittää estämään mikro-organismien kasvun tai tappamaan sen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi ihmisen elimistössä aiemmin tehokas mikrobilääke menettää tehonsa taudinaiheuttajan muututtua sille vastustuskykyiseksi. Kyseessä on kasvava maailmanlaajuinen terveysongelma, joka aiheuttaa vakavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia haasteita.

Mikrobilääkkeiden ansiosta lääketieteessä on saavutettu useita läpimurtoja. Mikrobilääkeresistenssi on erityisen suuri ongelma esimerkiksi kirurgian, immuunipuutteisten potilaiden hoidon, elinsiirtojen sekä syöpähoitojen kannalta, sillä se vaikeuttaa näihin tilanteisiin liittyvien tartuntatautien ehkäisyä ja hoitoa. Mikrobilääkeresistenssi voi aiheuttaa valtavia taloudellisia vaikutuksia terveydenhoitojärjestelmille, sillä se lisää entistä monimutkaisempien hoitojen sekä sairaalahoidon tarvetta ja pidentää sairaalassaoloaikoja. Mikrobilääkeresistenssi uhkaa myös elintarvikevarmuutta ja -turvallisuutta, koska se vaikuttaa eläinten terveyteen ja elintarviketuotantoon.

Mikrobilääkeresistenssiä esiintyy luonnostaan, mutta mikrobilääkkeiden väärinkäyttö ja liiallinen käyttö ihmisillä, eläimillä ja kasveilla kiihdyttävät resistenssin syntymistä. Ongelmaan ovat myötävaikuttaneet puutteelliset hygieniakäytänteet sekä infektioiden riittämätön ehkäiseminen ja torjunta erityisesti terveydenhuollon yksiköissä, joissa infektioita voi olla erittäin paljon ja joissa ne voivat olla erityisen ongelmallisia potilaiden haavoittuvan aseman takia, mutta myös eläinlääketieteessä ja karjataloudessa.

Komission ehdotus mikrobilääkeresistenssiä koskevaksi neuvoston suositukseksi liittyy unionin lääkelainsäädännön tarkistuksen yhteydessä ehdotettuihin mikrobilääkeresistenssiä koskeviin toimenpiteisiin (innovatiivisten uusien mikrobilääkkeiden kehittämisen kannustimiin, mikrobilääkkeiden maltillisen käytön varmistamiseen sekä ympäristöriskien arvioinnin vahvistamiseen osana myyntilupamenettelyä). Komission tavoitteena on täydentää ja laajentaa mikrobilääkeresistenssiä koskevan vuoden 2017 toimintasuunnitelman puitteissa toteutettuja toimenpiteitä.

Ehdotuksessa neuvoston suositukseksi pyritään seuraaviin tavoitteisiin:

- kehitetään mikrobilääkeresistenssiä koskevia kansallisia yhteinen terveys - toimintasuunnitelmia;
- lisätään mikrobilääkeresistenssin ja mikrobilääkkeiden kulutuksen valvontaa ja seurantaa;
- tehostetaan infektioiden ehkäisy- ja valvontatoimenpiteitä;
- edistetään mikrobilääkkeiden käytön hallintaa ja mikrobilääkkeiden maltillista käyttöä;
- suositellaan mikrobilääkeresistenssiä ja mikrobilääkkeiden käyttöä ihmislääketieteessä koskevia tavoitteita;
- lisätään tietämystä ja koulutusta;
- edistetään tutkimus- ja kehitystyötä, luodaan innovaatiokannustimia sekä taataan mikrobilääkkeiden ja muiden mikrobilääkeresistenssin lääketieteellisten vastatoimien saatavuus;
- lisätään yhteistyötä; ja
- tehostetaan maailmanlaajuisen tason toimia.

Ehdotus suositukseksi kattaa useita osa-alueita:

- A/ Kansalliset mikrobilääkeresistenssiä koskevat toimintasuunnitelmat
- B/ Mikrobilääkeresistenssin ja mikrobilääkkeiden käytön valvonta ja seuranta
- C/ Infektioiden ehkäisy ja valvonta
- D/ Mikrobilääkkeiden käytön hallinnointi ja mikrobilääkkeiden maltillinen käyttö
- E/ Mikrobilääkkeiden kulutuksen ja mikrobilääkeresistenssin suositellut tavoitteet
- F/ Tietoisuuden lisääminen sekä yleinen ja käytännön koulutus
- G/ Tutkimus ja kehittäminen sekä mikrobilääkkeiden ja muiden mikrobilääkeresistenssin lääketieteellisten vastatoimien innovointia ja saatavuutta koskevat kannustimet
- H/ Yhteistyö
- I/ Kansainvälinen taso
- J/ Raportointi

Ehdotuksen lukuun E eli ”Mikrobilääkkeiden kulutuksen ja mikrobilääkeresistenssin suositellut tavoitteet” sisältyy konkreettisia tavoitteita vähentää mikrobilääkkeiden käyttöä ja mikrobiresistenssiä nimetyissä taudinaiheuttajissa. Nämä on kuvattu jäsenvaltiokohtaisesti räätälöityinä, numeerisina tavoitteina ehdotuksen liitteessä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 168 artiklan 6 kohta, jonka perusteella neuvosto voi antaa komission ehdotuksesta suosituksia kyseisessä artiklassa mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi täydentämään kansallista toimintapolitiikkaa.

Komission mukaan toissijaisuusperiaate on huomioitu SEUT-sopimuksen 168 artiklan 7 kohdan edellyttämällä tavalla (jäsenvaltioiden terveyspolitiikan määrittely sekä terveyspalvelujen ja sairaanhoidon järjestäminen ja tarjoaminen).

Komissio pitää ehdotusta oikeasuhtaisena ja sopivana tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi suhteellisuusperiaatetta noudattaen.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Ehdotusta neuvoston suositukseksi ei käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

EU-terveysjaosto (33) kokouskäsittely 1.6.2023.

Mikrobilääkeresistenssin kansallinen asiantuntijaryhmä (MTKA) on käsitellyt luonnosvaiheessa olevaa suositusta kokouksessaan 23.5.2023.

Eduskuntakäsittely

E-kirjelmä suosituksesta annetaan eduskunnalle 6.6.2023.

Taloudelliset vaikutukset

Komission käsityksen mukaan suosituksella ei ole luonteensa vuoksi taloudellisia vaikutuksia. Toisaalta suositusten toimeenpano, jota komissio aikoo seurata muutaman vuoden välein, edellyttää kansallisilta toimijoilta tartuntatautien laboratoriopohjaisen seurannan laajentamista, mikrobilääkekulutuksen seurannan kehittämistä sekä infektioiden torjunnan vahvistamista. Näillä toimilla tulee olemaan taloudellisia vaikutuksia sekä kansallisissa asiantuntijalaitoksissa (THL, FIMEA, Ruokavirasto) että palvelujärjestelmässä hyvinvointialueilla.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Komissio ei ole laatinut ehdotuksesta vaikutustenarviointia vedoten suositeltujen toimenpiteiden vapaaehtoisuuteen jäsenvaltioiden aloitteita täydentävinä ja ei-sitovina. Jäsen-valtiot voivat mukauttaa omia menettelytapojaan kansallisiin tarpeisiinsa.

Neuvoston työryhmäkäsittelyssä Suomi on korostanut kansallisten toimintasuunnitelmien merkitystä mikrobilääkeresistenssin torjumiseksi alueelliset tarpeet huomioiden ja esittänyt komission ehdotukseen tarkoituksenmukaisia muutoksia huomioiden asiakirjan suositusluonne.

Samanaikaisesti julkaistu tiedonanto lääkesäätelyn revisiosta sisältää regulatiivisia

toimenpide-ehdotuksia mikrobilääkkeiden maltillisen käytön varmistamiseksi ja ympäristöriskien arvioimisen vahvistamiseksi osana myyntilupamenettelyä sekä innovatiivisten uusien mikrobilääkkeiden kehittämisen kannustimia.

Lääkesäätelyehdotuksen sisällön käsittely jatkuu Ruotsin EU-puheenjohtajakauden jälkeen.

Asiakirjat

COM(2023) 191 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anni-Riitta Virolainen-Julkunen, STM/TUTO/HYT, anni-riitta.virolainen-julkunen(at)gov.fi, puh. 0295 163 324

Kaisa Lähdepuro, STM/KVY, kaisa.lahdepuro(at)gov.fi, puh. 050 313 5330

Sari Vuorinen UM/EUE, sari.vuorinen(at)gov.fi, puh. +32 473 529 853

Sarita Friman, VNEUS, sarita.friman(at)gov.fi, puh. +358 50 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/702/2023

TSTK-neuvosto 13.6.2023; Asetusehdotus EMAlle suoritettavista maksuista

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 13.6.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Neuvoston yleisnäkemyksen valmistelu.

Komissio antoi 13.12.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Euroopan lääkevirastolle suoritettavista maksuista ja palkkioista, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/745 muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 297/95 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 658/2014 kumoamisesta (COM(2022) 721 final). Asetusehdotusta käsiteltiin ensimmäisen kerran neuvoston lääketyöryhmässä 26.-27.1.2023. Neuvoston työryhmä hyväksyi puheenjohtajan kompromissiesityksen 24.5.2023.

Suomen kanta

Suomi voi hyväksyä puheenjohtajan kompromissiesityksen yleisnäkemykseksi.

Suomen kanta komission ehdotukseen on linjattu U-kirjelmässä (U 127/2022 vp).

Pääasiallinen sisältö

Ehdotuksella on tarkoitus selkeyttää ja yksinkertaistaa EMAn maksuja koskevaa sääntelyä, joka tällä hetkellä koostuu kahdesta asetuksesta (lääketurvatoimintamaksut ja muut kuin lääketurvatoimintamaksut). Tarkoituksena on yhdistää nämä kaksi asetusta yhdeksi asetukseksi. Ehdotuksena tavoitteena on lisäksi siirtyä kiinteämääräisestä maksujärjestelmästä kustannusperusteiseen järjestelmään. Tavoitteena on varmistaa EMAn ja kansallisten toimivaltaisten viranomaisten muodostaman eurooppalaisen sääntelyverkoston kestävyys.

Puheenjohtajan kompromissiehdotuksessa on tehty alkuperäiseen asetusehdotukseenmuutoksia. Keskeisimmät muutokset koskevat kansallisille lääkeviranomaisille suoritettujen korvausten määriä, joita on jäsenmaiden toiveiden mukaisesti korotettu turvaamaan kansallisten viranomaisten työtä ja eurooppalaista

lääketurvajärjestelmää. Myös delegeoitujen säädöksen käyttöä on rajattu ja vahvennettu jäsenvaltioiden roolia maksujen muutoksista päätettäessä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Asetusehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 114 artiklaan (sisämarkkinoiden toteuttaminen) ja 168 artiklan 4 kohdan c alakohtaan (lääkkeiden laatu- ja turvallisuusvaatimusten varmistaminen). Asetusehdotuksen hyväksymisestä päätetään tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Asia käsitellään Euroopan parlamentin ENVI-komiteassa. Raportööriksi on nimitetty Cristian-Silviu BUSOI (RO, EPP). Komitean on tarkoitus äänestää asiasta 26.-27.6.2023.

Kansallinen valmistelu

Asia on käsitelty EU33-jaostossa 1.6.2023.

Eduskuntakäsittely

Eduskunnalle annettiin 16.3.2023 valtioneuvoston kirjelmä asetusehdotuksesta (U 127/2022). Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuuleminen pidettiin 16.5.2023. Suuri valiokunta on 30.5.2023 hyväksynyt eduskunnan kannan SuVEK 13/2023 vp. Valiokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan kannanoton mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Asetusehdotus olisi suoraan Suomessa sovellettavaa EU-lainsäädäntöä. Ehdotus ei rajoita jäsenvaltioiden oikeutta periä maksuja, mutta jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että ne eivät peri Euroopan lääkeviraston perimien maksujen kanssa päällekkäisiä maksuja.

Asiakirjat

COM(2022) 721 final, komission ehdotus
9277/23, puheenjohtajan kompromissiehdotus

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Hallitussihteeri Mari Laurén-Häussler, STM, mari.lauren-haussler(at)gov.fi, p. +358 295 163 762,
EU-erityisasiantuntija Sarita Friman, VNEUS, sarita.friman(at)gov.fi,
p. +358 295 160 144
Erityisasiantuntija Sari Vuorinen UM/EUE, sari.vuorinen(at)gov.fi; p. +32 473 529 853

VAHVA-tunnus

EU/713/2023

EU; TSTK-neuvosto 13.6.2023: Ehdotus asetukseksi eurooppalaisesta terveysdata-avaruudesta (EHDS); edistymisraportti

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 12.06.2023-13.06.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi EHDS-asetusehdotuksen (ehdotus asetukseksi eurooppalaisesta terveysdata-avaruudesta (COM(2022)197/2) 3.5.2022.

Ehdotusta on käsitelty neuvoston kansanterveystyöryhmässä 3.6.2022 alkaen.

Puheenjohtajamaa Ruotsi esittelee 13.6.2023 työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostolle (TSTK-neuvosto) tilanneselvityksen EHDS-asetusehdotuksen neuvotteluiden edistymisestä puheenjohtajuuskaudellaan.

Suomen kanta

Suomi ottaa edistymisraportin tiedoksi.

Suomen kanta on määritelty U-kirjelmässä U 61/2022 vp.

Pääasiallinen sisältö

Komissio antoi 3.5.2022 ehdotuksen asetukseksi eurooppalaisesta terveysdata-avaruudesta (EHDS), jonka liitteenä oli vaikutustenarviointi ja tiedonanto. Kyseessä on ensimmäinen yhteinen eurooppalainen tietoavaruus, jota ehdotettiin Euroopan datastrategiassa vuonna 2020, jossa ilmoitettiin yhdeksän toimialakohtaisen data-avaruuden perustamisesta. EHDS-asetusehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 ja 114 artiklaan ja sitä pidetään Euroopan terveysunionin keskeisenä pilarina.

Ehdotuksen tavoitteena on parantaa yksilöiden pääsyä ja kontrollia omiin sähköisiin terveystietoihinsa (datan ensisijainen käyttö) myös kansallisella ja EU-tasolla sekä helpottaa tietojen uudelleenkäyttöä (datan toissijainen käyttö) tutkimus-, innovaatio- ja yhteiskuntapoliittisiin tarkoituksiin koko EU:ssa. Samalla se pyrkii parantamaan sisämarkkinoiden toimivuutta erityisesti digitaalisten terveyspalvelujen ja -tuotteiden (esim. sähköiset potilastietojärjestelmät (EHR)) kehittämisessä, markkinoinnissa ja käytössä. Tätä varten ehdotus tarjoaa terveyskohtaisen tietoympäristön, johon kuuluvat yhteiset säännöt, infrastruktuuri ja hallintokehys.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea antoi ehdotuksesta lausuntonsa 26.9.2022 ja Euroopan alueiden komitea antoi ehdotuksesta lausuntonsa 8.2.2023.

Euroopan tietosuojaneuvosto (EDPB) ja Euroopan tietosuojavaltuutettu (EDPS) antoivat ehdotuksesta yhteisen lausunnon 13.7.2022.

Jäsenvaltioiden kansallisia parlamentteja kuultiin siitä, ovatko ehdotetut säännökset toissijaisuus - ja suhteellisuusperiaatteiden mukaisia. Portugalin parlamentti antoi lausunnon, jossa todettiin, että ehdotus on toissijaisuus - ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen, ja Tšekin kamari ja senaatti antoivat kaksi päätöslauselmaa, joissa käsiteltiin useita kysymyksiä.

Työskentely neuvostossa

Ranskan puheenjohtajakaudella loppukeväästä 2022 järjestettiin viisi kansanterveystyöryhmän kokousta, joissa esiteltiin ehdotusta, arvioitiin vaikutusarviointia ja aloitettiin tarkastelu. Tšekin puheenjohtajakaudella syksyllä 2022 järjestettiin 17 kokousta, joissa saatettiin päätökseen ehdotuksen ensimmäinen tarkastelu ja esitettiin kompromissiteksti II ja III lukuihin.

Keväällä 2023 EU-puheenjohtajamaana toiminut Ruotsi esitti aiempien puheenjohtajakausien aikana tehdyn työn pohjalta kompromissitekstit I lukua ja IV-IX koskien kokouksissa käytyjen keskustelujen, valtuuskuntien kirjallisten huomautusten ja komission selvitysten perusteella. Yhdeksässä työryhmäkokouksessa tarkasteltiin näitä kompromisseja ja vaihdettiin näkemyksiä erityisistä aiheista, jotka vaativat syvällistä pohdintaa, kuten EHR-järjestelmien määrittelystä ja laajuudesta, hyvinvointisovellusten soveltamisalasta, mahdollisuudesta EHR-järjestelmien kolmannen osapuolen arviointiin itsesertifioinnin sijaan, luonnollisten henkilöiden oikeuksista ja opt-out mahdollisuudesta tietojen toissijaiseen käyttöön, toissijaista käyttöä koskevista tietoryhmistä ja kolmansien maiden tietojen käyttäjille mahdollisesti asetettavista vastavuoroisuusvaatimuksista.

Kompromisseihin sisältyi useita muutoksia komission ehdotukseen, kuten neuvoo-antavan menettelyn korvaaminen tarkastelumennettelyllä kaikissa täytäntöönpanosäädöksissä (kuten Tšekin II ja III lukuja koskevassa kompromississa jo esitetään), delegoitujen säädösten poistaminen, jotta lainsäätäjät voisivat paremmin vaikuttaa ehdotuksen keskeisiin osiin, termin "terveys" lisääminen "tiedon haltijan" ja "tiedon käyttäjän" eteen tiedon haltijoiden ja käyttäjien käsitteiden täsmentämiseksi verrattuna datanhallinta-asetukseen ja data-asetukseen, ja tietosuojasetuksen (GDPR) kanssa yhteensovittamisen selkeyttämiseksi.

Yleisesti ottaen valtuuskunnat suhtautuivat kompromissiteksteihin myönteisesti ja suhtautuivat myönteisesti puheenjohtajamaan tekemiin muutoksiin, vaikka he katsoivat, että ehdotus hyötyisi edelleen lisämuutoksista. Jotkin valtuuskunnat arvostivat uutta rakennetta, koska ne katsoivat sen selventäneen tekstiä ja katsoivat, että ehdotus oli paremmin yleisen tietosuojasetuksen mukainen.

Ottaen huomioon kokouksissa käydyt keskustelut ja valtuuskuntien kirjalliset kommentit ensimmäisistä kompromissiteksteistä, puheenjohtajamaa on julkaissut toisen kompromissitekstin, joka kattaa koko ehdotuksen. Tästä on keskusteltu toistaiseksi kahdessa työryhmäkokouksessa, ja kesäkuussa on tarkoitus järjestää vielä kaksi kokousta ennen Ruotsin pj-kauden päättymistä.

Jäsenvaltioiden alustavat reaktiot uuteen kompromissitekstiin ovat olleet myönteisiä, mikä osoittaa, että muutokset ovat menossa oikeaan suuntaan. Puheenjohtajamaa katsoo, että saavutettu edistys on hyvä perusta jatkotyölle, vaikka se tunnustaakin tarpeen tarkentaa edelleen asetuksen tekstiä ja keskustella ajankohtaisista aiheista, jotka koskevat muun muassa rooleja ja vastuita rajatylittävissä infrastruktuurissa, II luvun soveltamista olemassa oleviin EHR-järjestelmiin, EU:n HDAB eurooppalaisen keskuspalvelun tarvetta sekä vuorovaikutusta muun lainsäädännön, kuten verkko - ja tietoturvadirektiivin ja kliinisiä tutkimuksia koskevan asetuksen kanssa.

Asetusehdotuksen sisältö ja Suomen kannat ilmenevät yksityiskohtaisemmin eduskunnalle 11.8.2022 toimitetusta U-kirjelmästä 61/2022 vp.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 16 artikla ja 114 artikla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa kansalaisvapauksien, oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE) ja ympäristö-, kansanterveys- ja elintarviketurvallisuusvaliokunta (ENVI) ovat yhdessä vastuussa ehdotuksesta. Esittelijöiksi on nimitetty LIBE:n MEP Annalisa Tardino (ID, IT) ja ENVI:n MEP Tomislav Sokol (EPP, HR). Myös sisämarkkina - ja kuluttajansuojavaliokunta (IMCO) ja teollisuus -, tutkimus - ja energiavaliokunta (ITRE) ovat avustavina valiokuntina osallistuneet asian käsittelyyn. Esittelijöiksi on nimitetty IMCO:n MEP Andrey Kovatchev (EPP, BG) ja ITRE:n Chistian-Silviu Busou (EPP, RO). Mietintöluonnos ehdotuksesta julkaistiin 1. maaliskuuta 2023, ja ehdotukseen esitettiin lisämuutoksia 23. maaliskuuta 2023 saakka ENVI-LIBE:n osalta. ENVI-LIBE-valiokuntien odotetaan äänestävän asiasta heinäkuussa 2023.

Kansallinen valmistelu

Ehdotukseen on sen eri käsittelyvaiheissa saatu kommentteja ministeriöiltä, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan viranomaisilta ja sidosryhmiltä. Asetusehdotuksesta on järjestetty seminaaritilaisuus sidosryhmille 25.10.2022.

Ehdotus on käsitelty 27.6.2022 kirjallisessa menettelyssä EU19-viestintäjaostossa ja EU8-kilpailukykyjaostossa, 28.6.2022 EU33-terveysjaostossa ja 1.7.2022 EU-ministerivaliokunnan kirjallisessa käsittelyssä.

Perusmuistiota tullaan käsittelemään EU-ministerivaliokunnassa 9.6.2023.

Eduskuntakäsittely

SuVEK 124/2022 vp
PeVL 50/2022 vp
StVL 12/2022 vp
SuVP 53/2022 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Säätely olisi kokonaisuudessaan velvoittavaa ja jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Se ei korvaisi toisiolakia tai asiakastietolakia, vaan tulisi sovellettavaksi niiden rinnalla ja edellyttäisi myös niiden yhteensovittamista asetusehdotuksen kanssa. Lisäksi osa asetuksen velvoitteista tulisi erikseen vielä kansallisessa lainsäädännössä asettaa eri oikeussubjekteille.

Taloudelliset vaikutukset

Asetuksella on taloudellisia vaikutuksia ja sen toimeenpanoon on turvattava riittävä resurssi. Kustannuksia aiheutuu muun muassa sosiaali- ja terveysministeriölle sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaan liittyvien useiden lakien ja asetusten päivittämisestä sekä muutosten toimeenpanon yleisestä ohjauksesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuu kustannuksia asiakastietolain mukaisten määräysten sekä toimintaohjeiden ja vastaavien dokumenttien päivittämisestä.

Asetus edellyttäisi muutoksia myös Kanta-palveluihin. Suomi on jo toteuttamassa EU-tiedonvaihtoa, mutta mahdollinen välitettävien tietosisältöjen laajentaminen aiheuttaa kustannuksia myös tulevana vuosina, samoin toteutuksen laajentaminen uusiin maihin edellyttää kattavaa testaamista ja myös ylläpitokustannusten kattamista. Lisäksi asetus voi aiheuttaa muutostarpeita sekä Omakantaan, Omatietovarantoon että asiakastiedon tietovarantoihin. Potilaiden potilastietojensa hallinnointiin liittyvät oikeudet aiheuttavat muutostarpeita myös terveydenhuollon palvelunantajille ja niiden käyttämille potilastietojärjestelmille.

Terveystietojen toissijaisen käytön osalta asetuksella olisi taloudellisia vaikutuksia kansallisten terveyslupaviranomaisten, rekisterinpitäjien ja tietoturvallisten käyttöympäristöjen kustannuksiin. Asetus vaikuttaisi myös tutkijoilta ja muilta tietoja tarvitsevilta asiakkailta perittäviin maksuihin. Ainakin osa investointikustannuksista sekä käyttökustannusten kasvusta tulisi asiakkaiden maksettavaksi kasvaneina lupa- ja palvelumaksuina.

Asiakirjat

KOM(2022) 197 lopullinen, ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi eurooppalaisesta terveysdata-avaruudesta.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Essi Suonvieri, [essi.suonvieri\(at\)gov.fi](mailto:essi.suonvieri(at)gov.fi) , +358 2951 163137
 Joni Komulainen, [joni.komulainen\(at\)gov.fi](mailto:joni.komulainen(at)gov.fi) , +358 2951 63453
 Sarita Friman, VNEUS, [sarita.friman\(at\)gov.fi](mailto:sarita.friman(at)gov.fi), + 358 295 160 144

VAHVA-tunnus

EU/481/2022

Edistymisraportti - Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus ihmisessä käytettäväksi tarkoitettujen ihmisperäisten aineiden laatu- ja turvallisuusvaatimuksista ja direktiivien 2002/98/EY ja 2004/23/EY kumoamisesta (COM(2022) 338 final)

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 13.6.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Puheenjohtajamaa Ruotsi esittelee tilanneselvityksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen ihmisessä käytettäväksi tarkoitettujen ihmisperäisten aineiden laatu- ja turvallisuusvaatimuksista ja direktiivien 2002/98/EY ja 2004/23/EY kumoamisen (COM(2022) 338 final) edistymisestä puheenjohtajuuskaudellaan.

Komissio antoi asetusehdotuksen 14.7.2022. Ehdotusta on käsitelty neuvoston kansanterveystyöryhmässä ensimmäisen kerran 16.9.2022.

Suomen kanta

Suomi ottaa edistymisraportin tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Edistymisraportissa kuvataan asian käsittelyn vaiheet tiiviisti syksyltä 2022 sekä laajemmin keväältä 2023. Esitystä on käsitelty neuvoston kansanterveystyöryhmässä yhdeksässä tapaamisessa ennen EPSCOa ja kahdessa tapaamisessa sen jälkeen. Esitys on keväällä 2023 käyty kertaalleen loppuun saakka. Tapaamisissa käytyjen keskustelujen perusteella puheenjohtajamaa Ruotsi on laatinut kompromissiesityksen osasta esitystä.

Tapaamisissa on käsitelty kappaleesta II alkaen käsitelty artikloita temaattisina kokonaisuuksina. Keskusteluissa keskityttiin suurelta osin lisäämään jäsenvaltioiden delegaatioiden ymmärrystä ehdotettujen säännösten sisällöstä, niiden käytännön täytäntöönpanon seurauksista ja siitä, miten täytäntöönpano vaikuttaisi jäsenvaltioiden

olemassa oleviin rakenteisiin. Tässä yhteydessä komissiota ja neuvoston oikeusyksikköä pyydettiin selvittämään ehdotuksen sanamuotoja, kuten hahmottamaan paremmin täytäntöönpanoon osallistuvien organisaatioiden ja henkilöiden erilliset roolit ja tehtävät.

Puheenjohtajamaa Ruotsin laatimaa kompromissiesitystä luvusta II on tarkoitus käsitellä kansanterveystyöryhmän kokouksessa 2.6.2023.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 168 artikla.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Ehdotus on annettu Euroopan parlamentissa ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunnalle (ENVI). Raporttoijana toimii Euroopan parlamentin jäsen Nathalie Colin-Oesterlé (EPP, FR). Raporttiluonnos julkaistiin 18. tammikuuta 2023 ja se esiteltiin ENVI:ssä 2. maaliskuuta 2023. Muita huomioita esitettiin valiokunnalle 8. maaliskuuta 2023 mennessä. Äänestys valiokunnassa on tarkoitus järjestää kesäkuun lopulla ja täysistunnossa syyskuussa.

Kansallinen valmistelu

Asiaa on käsitelty EU-ministerivaliokunnan kirjallisessa käsittelyssä 1.-2.12.2022 sekä asiaa koskevan U-kirjeen osalta EU33-terveysjaostossa 25.11.2022.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 2.12.2022.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Sääntely olisi kokonaisuudessaan velvoittavaa ja jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Se ei korvaisi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annettua lakia (101/2001) tai veripalvelulakia (197/2005), vaan tulisi sovellettavaksi niiden rinnalla ja edellyttäisi myös niiden yhteensovittamista asetusehdotuksen kanssa.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset tarkentuvat.

Asiakirjat

KOM(2022) 338 lopullinen

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Hallitussihteeri Sini Tervo (STM)
sini.tervo(at)gov.fi, p. +358 2951 63529
Sarita Friman (VNEUS),
sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/534/2022

TSTK-neuvosto 13.6.2023; Lääke-ekosysteemin vahvistaminen kilpailukyvyn ja lääkkeiden yhdenvertaisen saatavuuden tukemiseksi

Kokous

Työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvosto 13.6.2023

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 26. päivänä huhtikuuta 2023 ehdotukset EU:n lääkelainsäädännön uudistamiseksi (COM(2023) 192; COM(2023) 193). Säädösehdotukset esiteltiin neuvoston lääketyöryhmässä 12.5.2023.

Asia on nostettu puheenjohtajavaltion ehdotuksesta TSTK-neuvoston 13.6.2023 asialistalle keskusteluasiakohtana. Neuvosto on käsitellyt lääke-ekosysteemiä, kuten markkinoille tuloa (TSTK-neuvosto, kesäkuu 2022) ja lääkepulaa (TSTK-neuvosto maaliskuu 2023). Viimeksi epävirallisessa terveysministerikokouksessa Tukholmassa 4.-5.5.2023 keskusteltiin muun muassa lääkkeiden saatavuudesta.

EU:n lääkelainsäädännön uudistamisen ehdotusten toimenpiteillä pyritään vahvistamaan lääke-ekosysteemin kilpailukykyä ja tukemaan lääkkeiden yhdenvertaista saatavuutta. Puheenjohtajan tausta-asiakirja perustuu ainoastaan samassa yhteydessä julkaistuun tiedonantoon, ei säädösehdotuksiin.

Suomen kanta

Suomi kannattaa, että eurooppalaisen lääkestrategian avulla parannetaan innovatiivisten ja kohtuuhintaisten lääkkeiden saatavuutta. Yhteinen lääkestrategia parantaa mahdollisuuksia puuttua jäsenmaiden yhteisiin ongelmiin. Tarvitaan paitsi kansallisen tason myös EU:n toimenpiteitä, jotta voimme varmistaa lääkkeiden saatavuutta myös kriisien aikana. Lääkkeiden saatavuuteen liittyvät ongelmat ovat yhteisiä jäsenmaille. Erityisesti olisi kiinnitettävä huomiota vanhempien ja usein edullisempien lääkkeiden saatavuuteen ja markkinoilla pysymiseen. Lääkemarkkinat ovat pitkälti yhteisiä ja lääkealaa säännellään yhteisön tasolla kliinisistä tutkimuksista lääkkeen tukkujakeluun saakka. Lääkkeiden jakelu, hinnoittelu ja korvaukset ovat kuitenkin kansallisen toimivallan piirissä. (E-kirje E 152/2020 vp)

EU:n alueen tuotantokapasiteettia on vahvistettava kriittisissä materiaaleissa, kuten rokotteissa, lääkkeissä ja lääkinnällisissä laitteissa. Terveysteknologiaan panostaminen tukee myös terveysalan infrastruktuurin kehittämistä. (E-kirje E 180/2022 vp)

Suomi pitää tärkeänä, että lääkkeiden saatavuutta Euroopan markkina-alueella tuetaan horisontaalisin keinoin. Lääketeollisuuden toiminnan ja lääkevalmisteiden kansallisen saatavuuden riippuvuutta globaaleista lääkevalmisteista, raaka-aineiden ja pakkausmateriaalien toimittamisesta ja logistiikkareiteistä tulisi vähentää. (E-kirje E 43/2020 vp)

Keskinäisriippuvuuksien maailmassa EU:n eriyttäminen globaaleista tuotantoketjuista ei kuitenkaan ole realistista tai tavoiteltavaa. Strategisen autonomian vahvistaminen edellyttää riippuvuuksien kriittistä tarkastelua. Toimitusketjujen ja kriisinkestävytyden vahvistamiseksi tulisi haitallisia riippuvuuksia vähentää erityisesti kriittisimmillä sektoreilla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää kehittää EU:n olemassa olevia kumppanuuksia sekä pyrkiä luomaan uusia. Samalla on tärkeää, että globaalia keskinäisriippuvuutta tarkastellaan EU:ssa kokonaisvaltaisesti myös vastuullisuuden näkökulmasta. (E-kirje E 180/2022 vp)

Suomi pitää hyvänä tutkimuksen ja innovaatioiden edistämistä, mitkä tukevat unionin ja jäsenmaiden kriisinsietokyvyn vahvistamista. Unionin tason toimenpiteet mahdollistavat laajan varautumisen sekä myös laajan yhteistyön eri toimijoiden ja jäsenvaltioiden välillä, mikä helpottaa sekä ennakointia että toimia kansanterveysuhkan aikana. (U-kirjelmä U 70/2021 vp)

Suomi korostaa, että tuotteiden, tuotantoprosessien ja liiketoimintamallien innovaatioiden kehittämisen ja käyttöönoton tukeminen ovat ehdoton edellytys Euroopan teollisuuden kilpailukyvyille. Toimet yksityisten investointien lisäämiseksi ja julkisen sektorin hankintojen ja sääntelyn innovaatiomyönteisyyden varmistaminen ovat tärkeitä. Tutkimuksen ja koulutuksen välistä yhteistyötä tulee tiivistää, erityisesti Euroopan tutkimusalueen ja eurooppalaisen koulutusalueen yhteisillä toimenpiteillä. (E-kirje E 43/2020 vp)

Pääasiallinen sisältö

EU:n lääkealan kilpailukyky

Komission 26. huhtikuuta 2023 antaman tiedonannon mukaan EU on yksi maailman suurimmista lääkemarkkinoista ja sillä on vahva ja kilpailukykyinen lääketeollisuus. Ala työllistää suoraan 840 000 henkeä ja välillisesti kolminkertaisen määrän. Eurooppa (EU, UK ja Sveitsi) on merkittävä lääkealan tutkimus - ja kehitysinvestoija (T&K), 39,7 miljardia euroa vuonna 2020. EU on myös maailman johtava toimija korkean teknologian lääkkeiden valmistuksessa, mistä osoituksena on EU:n johtava rooli COVID-19-rokotteiden toimittamisessa maailmalle.

Vuonna 2021 EU:n lääkevientä oli 235 miljardia euroa, mikä oli 136 miljardia euroa enemmän kuin lääkkeiden tuonti. EU käyttää noin 1,5 prosenttia bruttokansantuotteestaan (BKT) lääkkeisiin – 230 miljardia euroa vuonna 2021 – josta yli 80 prosenttia menee innovatiivisiin tuotteisiin, mikä tekee EU:n lääkevalmisteista toiseksi houkuttelevimmat markkinat lääketeollisuudelle, erityisesti innovatiivisten lääkkeiden osalta. Luvut osoittavat, että EU on menestynyt merkittävästi alalla, joka perustuu monimutkaiseen, kalliiseen ja korkean riskin tutkimusprosessiin ja jolla käydään kovaa kansainvälistä kilpailua lääkealan T&K-toiminnan houkuttelemiseksi, myös sääntelykehityksen osalta.

Nykyisen lainsäädännön arvioinnissa kuitenkin todettiin, että sääntelyjärjestelmä ei tue riittävästi innovaatioita ja aiheuttaa joissain tapauksissa tarpeetonta hallinnollista taakkaa. Lisäksi lääketeollisuus on havainnut, että Euroopan houkuttelevuus biolääketieteellisten investointien keskuksena on vähentynyt, ja ero Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä on kasvanut 2 miljardista eurosta vuonna 2002 20 miljardiin euroon vuonna 2020, samalla kun Kiina on kehittänyt yhä kilpailukykyisemmäksi alueeksi, jolle yritykset voivat sijoittaa toimintaansa.

Innovatiivisten lääkkeiden eriarvoinen saatavuus EU:ssa

Lääkkeiden saatavuus potilaille vaihtelee eri puolilla EU:ta markkinoille tulevien tuotteiden määrän tai markkinoille tulon ajankohdan mukaan. Tällä hetkellä EU:ssa myyntiluvan saaneet lääkkeet eivät tavoita potilaita riittävän nopeasti, eivätkä ne ole yhdenvertaisesti potilaiden saatavilla kaikissa jäsenvaltioissa. Tyypillisesti jäsenvaltioissa, joissa hinnat tai BKT ovat verrattain alhaiset, lääkkeitä on vähemmän saatavilla.

Myös useimmissa näistä alhaisemman hintatason maista aika, joka kuluu lääkkeen saamiseen potilaan käyttöön, on pidempi, kuin korkean tulotason maissa. Tämän vuoksi potilaat eivät välttämättä saa asianmukaista hoitoa sairauteensa. Potilaiden saavuttamiseksi lääkkeet tarvitsevat myyntiluvan, joka EU:ssa myönnetään useimmille innovatiivisille lääkkeille keskitetyllä menettelyllä, jonka jälkeen myyntiluvan haltijan on tuotava lääke markkinoille yksittäisiin jäsenvaltioihin. Lääkkeen tuonnista markkinoille jäsenvaltioon päättää yritys, muun muassa markkinoiden koon, myynti- ja jakeluverkkojen sekä kansallisten hinnoittelu - ja korvattavuuslinjausten perusteella. Tämä johtaa siihen, että markkinoille tulo joissakin jäsenvaltioissa on usein vähäistä tai viivästynyttä.

Sekä uusien lääkkeiden kehittäminen että lääkkeiden saatavuus riippuvat vahvasta lääketeollisuudesta, josta hyötyvät sekä lääkkeitä tarvitsevat potilaat että EU:n talous. Tarve vahvalle ja kilpailukykyiselle lääketeollisuudelle, joka perustuu korkeisiin tutkimus- ja kehitysinvestointeihin ja kyseisten investointien aikaansaamien tuotosten tasapuoliseen saatavuuteen, on ollut viimeaikaisten EU:n lääkepolitiikan tulevaisuutta koskevien keskustelujen keskiössä.

Kansallinen valmistelu

Terveysjaosto (EU33) 1.6.2023

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Globaalisti covid-19-vasteessa rokotetuotanto ja -jakelu on noussut laajaan keskusteluun, ja EU on kohdannut aiheesta myös kritiikkiä. EU on ollut kuitenkin merkittävä covid-rokotteiden viejä ja lahjoittaja.

Asiakirjat

Puheenjohtajavaltion tausta-asiakirja; Lääke-ekosysteemin vahvistaminen kilpailukyyn ja lääkkeiden yhdenvertaisen saatavuuden tukemiseksi

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Aleksi Westerholm, STM, aleksi.westerholm(at)gov.fi; p. +358 295 163 763
Kaisa Lähdepuro, STM/KVY, kaisa.lahdepuro(at)gov.fi, p. +358 50 313 5330

Sari Vuorinen, UM/EUE, sari.vuorinen(at)gov.fi; p.+32 473 529 853
Sarita Friman, VNEUS, sarita.friman(at)gov.fi, p. +358 50 441 0966

VAHVA-tunnus

EU/713/2023

EU/715/2023